

Den private straffesags forløb.

En fremstilling og analyse af privat strafforfølgning i Danmark

The process of privately prosecuted criminal cases.

A description and analysis of private prosecution in Denmark.

Årskortnummer: 19972069

Søren Martin Jensen

Obligatorisk afhandling

Vægt: 2 studieenheder

Omfang: 119.975 anslag

Aarhus Universitet, 2004

Vejleder: Professor, lic. jur. Gorm Toftegaard Nielsen

Indholdsfortegnelse.

<u>Indledning</u>	s. 5
• <u>Baggrund.</u>	s. 5
• <u>Problemformulering og metodevalg.</u>	s. 6
• <u>Afgrænsning af emnet.</u>	s. 6
A. <u>Lovovertrædelser undergivet privat påtale.</u>	s. 8
1. Begrebet ”privat påtale”.	s. 8
2. Baggrunden for reglerne om privat påtale.	s. 11
• <u>Historisk baggrund.</u>	s. 11
• <u>Ideologisk baggrund.</u>	s. 11
3. Præsentation af de straffebestemmelser, hvis overtrædelse er undergivet privat påtale.	s. 12
• <u>Redegørelse for bestemmelsernes fællestræk.</u>	s. 15
B. <u>Behandlingen af private straffesager.</u>	s. 19
1. Efterforskningsfasen.	s. 19
• <u>Forskelle mellem efterforskningen i private og offentlige straffesager.</u>	s. 19
• <u>Redegørelse for ransagningsafsnittet i RPL kap. 57 a.</u>	s. 25
○ Baggrund for indførelsen af RPL kap. 57 a.	s. 25
○ Anvendelsesområdet for RPL kap. 57 a set i forhold til de private straffesager.	s. 26
○ Betingelserne for iværksættelse af ransagning.	s. 26
○ Proportionalitetsprincippet.	s. 28
○ Kompetencen til at træffe afgørelse om bevissikringsundersøgelser.	s. 29
○ Begæring om undersøgelse.	s. 29
○ Bevissikringsundersøgelsens genstand.	s. 30
○ Hvor der kan undersøges.	s. 30
○ Undersøgelsens praktiske gennemførelse.	s. 31
○ Særlig søgsmålsfrist.	s. 32

o	Konsekvenserne af resultatløs ransagning.	s. 33
2.	Iværksættelse af søgsmålet.	s. 34
•	<u>Kravene til stævningen.</u>	s. 34
•	<u>Søgsmålsfrister.</u>	s. 35
3.	Sagens forberedelse.	s. 37
•	<u>Tilvejebringelse af sagsmaterialet.</u>	s. 37
•	<u>Spørgsmålet om editionspligt.</u>	s. 38
4.	Domsforhandlingsfasen.	s. 40
•	<u>Private straffesager i relation til forhandlings- og dispositionsmaksimen.</u>	s. 40
•	<u>Udvidet adgang til materiel retsledelse ?</u>	s. 43
•	<u>Forholdet mellem Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 og STRFL § 159 i relation til private straffesager.</u>	s. 44
5.	Ankebehandling.	s. 45
•	<u>Anke af domme afsagt af byret.</u>	s. 45
•	<u>Anke af domme afsagt af landsretterne i 1. instans.</u>	s. 46
C.	<u>Særlige processuelle bestemmelser, der finder anvendelse ved behandlingen af private straffesager.</u>	s. 47
1.	Mulighederne for procesforenkling.	s. 47
2.	Intertemporale forhold.	s. 48
D.	<u>Retspolitiske overvejelser.</u>	s. 50
1.	Kortfattet sammenligning med retsstillingen på området i de øvrige nordiske lande.	s. 50
•	<u>Sverige.</u>	s. 50
•	<u>Norge.</u>	s. 51
•	<u>Finland.</u>	s. 52
2.	Skal området for private straffesager udvides, indskrænkes eller evt. helt afskaffes ?	s. 53
•	<u>Adgang til generel subsidiær påtaleret ?</u>	s. 53

- Skal behandlingen af private straffesager følge strafferetsplejens eller civilrettens regelsæt ? s. 55
- Mere detaljeret lovgivning omkring de private straffesager. s. 56
- Flere eller færre bestemmelser undergivet privat påtale ? s. 57
- Adgang for den forurettede til at anke i offentlig påtalte sager. s. 58

E. Konklusion og sammenfatning. s. 59

Litteraturfortegnelser og bilag. s. 61

Indledning.

Baggrund.

Emnet private straffesager har ikke generelt været genstand for nævneværdig interesse i den juridiske faglitteratur i Danmark. Der foreligger således alene sporadiske beskrivelser af forskellige dele af problemstillingen selv i de mest omfangsrige civil- og straffeprocessuelle fremstillinger¹.

Det er kendetegnende for den udviste interesse for retsområdet, at det kun har været mig muligt at fremskaffe 1 relevant artikel, skrevet inden for de sidste 25 år² om dette emne, og at den bedste beskrivelse af de væsentlige dele af området fortsat findes i Hurwitz' beskrivelse af strafferetsplejen anno 1949³.

Det er herfor mit håb, at denne afhandling i kraft af sin oversigtsprægede karakter kan tjene som et beskedent bidrag til belysningen af dette forholdsvis uopdyrkede retsområde.

Det kan indledningsvis bemærkes, at det har været ganske vanskeligt at få tilvejebragt oplysninger om omfanget af private straffesager i Danmark. Eneste statistik⁴, det har været muligt at fremskaffe herom, er en ikke offentliggjort opgørelse fra Domstolsstyrelsen for året 2002, der oplyser, at der på landsplan i dette år er afsluttet 70 sager, heraf 30 i Københavns Byret, samt at der pr. 31/12-2002 henlå 54 uafsluttede private straffesager på landsplan, heraf 18 i Københavns Byret. Disse tal bør endog anvendes varsomt, da de ifølge fuldmægtig i Domstolsstyrelsen, Louis Lawaetz, ikke er kvalitetstjekket⁵. Det kan til sammenligning oplyses, at dommer ved Københavns Byret, Bertil A. Frosell, på forespørgsel har tilkendegivet som et forsigtigt skøn, at de ca. 50 dommere i Københavns Byret i gennemsnit behandler 1-2 private straffesager om året. Om antallet af private straffesager i Danmark i virkeligheden ligger på ca. 70 eller om tallet er 4 eller 5 gange større er for så vidt ikke afgørende, men usikkerheden herom afspejler dog mere generelt, at private straffesager ikke er genstand for større opmærksomhed i det danske retssystem.

Når dette er sagt bør der dog også medgives, at uanset om tallet er på 70 eller for den sags skyld på 400, så spiller de private straffesager en endog særdeles begrænset rolle set i forhold til domstolenes samlede sagsmængde i borgerlige sager, der for året 2002 lå på knap 140.000 sager⁶.

---

¹ Se f.eks. Gomard: Civilprocessen; Hurwitz: Den danske strafferetspleje, 2. udg. 1949 og Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I-III.

² Frosell: Juristen 1998, s. 390 ff.

³ Hurwitz: Strafferetspleje 2. udg. 1949, s. 343 ff.

⁴ Bilag 1.

⁵ Bilag 2.

⁶ Bilag 3. Statistikken herom findes også på web-adressen: <http://www.domstolsstyrelsen.dk/ref.asp?id=2964>.

Problemformulering og metodevalg.

Det er min ambition med nærværende afhandling, at frembringe et beskedent bidrag til en opdateret redegørelse for de væsentligste aspekter vedrørende de privat påtalte lovovertrædelser i Danmark.

I den forbindelse vil jeg bestræbe mig på at synliggøre nogle af de fundamentale problemstillinger på området. Dette vil ske i overensstemmelse med den traditionelle juridiske metode, dvs. ved analyse af lovgivning med dertil hørende forarbejder, retsafgørelser og almindelig anerkendt juridisk faglitteratur.

Jeg vil herunder undersøge holdbarheden af tidligere antagelser vedrørende private straffesager, særlig med henblik på at vurdere om disse fortsat er relevante.

Da området som før nævnt er kendetegnet ved at have været undergivet beskeden interesse i den juridiske faglitteratur, har det ikke været mig muligt at komme i dybden med alle de i afhandlingen beskrevne problemstillinger. I de adskillige tilfælde, hvor jeg har søgt forgæves efter relevante kilder, vil dette være anført i forbindelse med det afsnit, hvori problemstillingen behandles.

Afgrænsning af emnet.

Afhandlingen tilstræber som anført ovenfor, at give et billede af de væsentligste juridiske aspekter ved privat påtalte straffesager. Da det næppe er muligt at give et fuldstændigt billede af de private straffesager i Danmark i en afhandling som denne, vil alene de aspekter, der efter min opfattelse samler sig særlig interesse omkring, blive behandlet.

Hovedvægten i specialet vil blive lagt på den private straffesags *behandling*, jf. afsnit B, mens afsnit A og C fortrinsvis er tænkt som henholdsvis indledning og supplement til afsnit B.

I afsnit A søges området for begrebet private straffesager afgrænset, ligesom der ganske kort redegøres for den historiske og ideologiske baggrund for reglerne herom. Desuden indeholder afsnittet en oversigt over de straffebestemmelser, der er undergivet privat påtale, samt et forsøg på at redegøre for disse bestemmelsers fællestræk.

Afsnit B beskæftiger sig med behandlingen af private straffesager. I afsnittet opdeles den private straffesags problemstillinger i forhold til de faser, hvor problemerne opstår under sagen. I dette afsnit er der bl.a. lagt betydelig vægt på en beskrivelse af reglerne om adgang til ransagning i forbindelse med immaterialkrænkelser.

Under afsnit C behandles nogle *særlige* processuelle bestemmelser, som finder anvendelse ved behandlingen af private straffesager.

Afsnit D indeholder retspolitiske overvejelser vedrørende behandling og anvendelse af de private straffesager samt forslag om indførelse af en generel subsidiær påtaleret. I den forbindelse vil der i begrænset omfang blive inddraget relevant retsgrundlag fra andre nordiske lande.

Endelig indeholder afsnit E konklusion og sammenfatning på afhandlingen.

A. Lovovertrædelser undergivet privat påtale.

1. Begrebet ”privat påtale”.

Retsplejelovens regler om påtalekompetence i straffesager findes i lovens kapitel 65, §§ 718-728.

Indledningsbestemmelsen i RPL § 718, er udtryk for det såkaldte ”anklageprincip”, hvorefter retten inden for strafferetsplejens område ikke kan træde i virksomhed uden begæring. I RPL § 718 opregnes desuden de to former for begæringer, som kan danne grundlag for en straffesag, det være sig *begæring fra anklagemyndigheden* eller *begæring fra en privat påtaleberettiget*. Herved er grundlaget lagt for sondringen mellem *offentlige* og *private* straffesager.

Begrebet *privat* påtale omfatter den situation, at det ved en lovbestemmelse særligt er anført, at påtaleberettiget ved overtrædelse af et givent straffebed er ”*den private*”, ”*den forurettede*” eller lignende, jf. f.eks. straffelovens § 305 og ophavsretsloven § 81, stk. 1.

Når en straffebestemmelse er undergivet privat påtale tilkommer påtaleretten den *forurettede*, jf. RPL § 725, stk. 1. I visse af bestemmelserne er dette specifikt anført, jf. f.eks. ophavsretsloven § 81, stk. 1, men også i bestemmelser hvor betegnelsen den *forurettede* ikke udtrykkeligt er anvendt, f.eks. i markedsføringslovens § 22, stk. 3, tilkommer søgsmålskompetencen denne person(kreds).

I almindelighed fortolkes begrebet *forurettet* forholdsvis snævert, således at det kun omfatter personer, der hører til den overtrådte straffebestemmelses umiddelbare beskyttelsesobjekter⁷. Hurwitz anfører på linie hermed, at der om dette begreb næppe kan siges mere end, at kun den, hvis beskyttelse det pågældende straffebed særlig tager sigte på, betragtes som *forurettet*⁸.

Robberstad⁹ definerer *forurettede* som ”*eieren av eller subjektet for det retts gode eller den interesse som angripes ved forbrytelsen*”. Sprogligt set omfatter Robberstads definition af begrebet *forurettet* en større kreds af personer, end det efter dansk retstradition almindeligvis har været antaget, men som det fremgår af konteksten på det anførte sted, er

⁷ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 206. Ligeledes Krabbe: Borgerlig straffelov, 4. udg. 1947, s. 203, mens Torp: Straffelovsbetænkning U2, motiverne alm. del, 1917, s. 48 beskriver den *forurettede* som ”den, hvis Interesser Straffebestemmelsen særligt skal værne”.

⁸ Hurwitz: Strafferetspleje, 3. udg., s. 243 f.

⁹ Robberstad: Kontradiksjon og verdighet 2002, s. 17.

der næppe realitetsforskel på begrebet, som det anvendes i de nordiske lande. Det bør dog allerede på dette sted bemærkes, at der er væsentlig forskel på den forurettedes retsstilling de nordiske lande imellem.

Det afhænger naturligvis af det enkelte straffebed, hvem der i givet fald må betragtes som forurettet i forhold til bestemmelsen, og det giver almindeligvis ikke anledning til større tvivl, hvem der i en given sag skal betragtes som forurettet. Et eksempel kan være krænkelse af brevhemmeligheden efter straffelovens § 263, hvor den forurettede, så længe brevet endnu ikke er afgivet til adressaten, må være brevskriveren, mens adressaten må antages at være den påtaleberettigede efter dette tidspunkt¹⁰.

Det bemærkes, at i særlige situationer, f.eks. hvis den forurettede er afdøet ved døden, kan den forurettedes "nærmeste", dvs. afdødes ægtefælle, forældre, børn eller søskende, jf. § 725, stk. 1, 3. pkt., påtale en overtrædelse, som er undergivet privat påtale¹¹.

Privat påtale kan foreligge i forskellige udgaver:

At overtrædelse af en lovbestemmelse er undergivet "almindelig" privat påtale, beskriver det forhold, at en straffebestemmelse eksklusivt anfører "den forurettede" eller "den private" som påtaleberettiget ved overtrædelsen, jf. f.eks. ophavsretsloven § 81, stk. 1.

Strafforfølgning er således som udgangspunkt betinget af, at den forurettede anlægger sag om den formodede lovovertrædelse. Allerede på dette sted bør det dog anføres, at offentlig påtale af en lovovertrædelse, der er henvist til privat forfølgning, kan ske, *hvis almene hensyn kræver det*, jf. RPL § 727, stk. 2¹².

Den private påtale kan også være et *alternativ* til offentlig strafforfølgning, jf. RPL § 726, der bestemmer, at lovovertrædelser, hvis offentlige påtale er betinget af en privat begæring, kan påtales af en efter § 725 berettiget, dvs. den forurettede, såfremt handlingen ikke kan medføre højere straf end fængsel i indtil 4 måneder¹³.

Reglen medfører således at en forurettet i denne type sager kan *vælge* mellem selv at føre sagen mod gerningspersonen, hvilket i så fald som udgangspunkt skal ske efter civilprocessens regelsæt, jf. RPL § 989, *eller* lade den offentlige anklagemyndighed føre

---

¹⁰ Hurwitz: Strafferetspleje, 2. udg., s. 348.

¹¹ Se f.eks. U.1982.244 Ø og U.1974.775 (byretsdom)

¹² Se nærmere herom i afsnit C.

¹³ Eva Smith: Straffeproses, 5. udg. 2003, s. 117, er muligvis af en anden opfattelse, idet de på anførte sted anvendte eksempler, STRFL § 275, stk. 2 og STRFL § 152 f, stk. 2, refererer til bestemmelser med en strafferamme på fængsel i indtil 6 måneder.

sagen, hvorved strafferetsplejens almindelige regler vil finde anvendelse.

Den private påtale kan endelig og helt undtagelsesvis være *subsidiær*.

Retten til subsidiær privat påtale spiller en minimal rolle i dansk ret, eftersom der alene er hjemmel herfor i de tilfælde, hvor anklagemyndigheden på grund af offentlig interesse har overtaget en privat strafforfølgning, for derefter at frafalde forfølgningen igen, jf. RPL § 727, stk. 3, in fine¹⁴.

Det bemærkes, at begrebet *påtale* omfatter alle foranstaltninger, der går ud på at retsforfølge en formodet forbrydelse med henblik på at få gerningsmanden straffet eller pålagt andre sanktioner. Påtalen omfatter således alle faser i strafforfølgningen

Heroverfor står det snævrere begreb *tiltale*, der kun dækker processens senere stadium, dvs. anklagemyndighedens beslutning og underretning om, at anklage for et nærmere angivet forhold rejses over for den dømmende ret¹⁵. Dette sker almindeligvis ved indlevering af anlageskrift.

At påtalebegrebet omfatter strafforfølgningen allerede fra det tidspunkt, hvor der rejses en sigtelse, kan sprogligt udledes af retsplejelovens formulering af betingelserne vedrørende påtaleopgivelse i RPL § 721, når bestemmelsen læses i sammenhæng med RPL § 722, der omhandler tiltalefrafald.

Sondringen mellem straffesager, der er undergivet henholdsvis offentlig og privat påtale, kan have relevans selv på allerhøjeste sted, eksemplificeret ved Grundlovens § 57, hvoraf det fremgår at intet medlem af Folketinget kan ”*tiltales*” uden Folketingets samtykke. Bestemmelsen angår kun *offentlig* strafforfølgning, hvorfor Folketingets samtykke ikke kan kræves i straffesager, som er undergivet privat påtale¹⁶.

---

¹⁴ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 209. Bemærkningen i Lindencrone & Werlauff: Dansk retspleje, 2. udg. 2000, s. 548, om ”at der ikke findes regler om *subsidiær privat påtale*, således at den forurettede kan gennemføre en straffesag, hvis anklagemyndigheden ikke vil” bør således læses med denne modifikation for øje.

¹⁵ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 148.

¹⁶ Germer: Statsforfatningsret, 3. udg. 2001, s. 57.

2. Baggrunden for reglerne om privat påtale.

- **Historisk baggrund.**

”På landskabslovenes tid, gik pønale og erstatningsretlige synspunkter endnu i vid udstrækning ud i ét. Processen var en enhedsproces, hvor forurettede eller dennes repræsentanter førte sag mod en sagsøgt”¹⁷. På dette tidspunkt foregik såvel sager om kontraktlige forpligtelser som sager baseret på overtrædelse af straffebestemmelser efter de samme (civil)processuelle regler.

En sondring mellem offentlige og private straffesager fik først relevans i Danmark ved 1700-tallets udvikling af en egentlig og selvstændig strafferetspleje.

Med forordning af 21. maj 1751 om ”Delinquent-Sagers Drift og Udførsel” skete der for første gang en egentlig udsondring af strafferetsplejen¹⁸.

Udviklingen har siden dette tidspunkt gået i den retning, at statsmagten i stadig stigende grad har overtaget ansvaret for strafforfølgningen her i landet.

- **Ideologisk baggrund.**

Det har næppe været af rene humanideologiske årsager eller ud fra en overordnet betragtning om lighed for loven, at statsmagten har ønsket indflydelse på straffesagernes afvikling. Udviklingen af en selvstændig strafferetspleje gav netop statsmagten mulighed for at bringe sig selv i centrum ved behandlingen af straffesager. Den økonomiske betydning heraf bør ikke undervurderes, ikke mindst da den altovervejende sanktion, ved pådømmelse af strafbare forhold på dette tidspunkt, var bødestraf.

Ved at optræde som part i straffesagerne kunne statsmagten således indkassere det ved dommen udmålte bødebeløb til statskassen.

Betragtninger om en religiøs forpligtelse til ikke at lade alvorlige forbrydelser som f.eks. manddrab eller voldtægt være ustraffede, må dog også antages at have spillet en væsentlig rolle i udviklingen af den offentlige strafforfølgning¹⁹.

De private straffesager udgør en stadig mindre del af de samlede straffesager, og det er derfor spørgsmålet, om de i dag alene er et udtryk for en historisk reminiscens fra retsordenen på landskabslovenes tid, eller om de stadig har en særlig berettigelse i det danske retssystem.

---

¹⁷ Frosell: Juristen 1998, s. 390.

¹⁸ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 17.

¹⁹ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 16 f.

3. Præsentation af de straffebestemmelser, hvis overtrædelse er undergivet privat påtale.

Kun overtrædelse af enkelte bestemmelser er efter dansk lovgivning undergivet privat påtale. I straffeloven handler det om visse freds- og ærekrænkelser samt selvtægt, m.v. Desuden er der i en række speciallove, f.eks. markedsføringsloven, ophavsretsloven og fiskeriloven bestemmelser om privat påtale. Herunder følger en oversigt over disse bestemmelser:

- **Straffeloven²⁰**:

- Visse tavshedsforpligtelser,

STRFL § 152 f henviser til straffebestemmelserne i STRFL §§ 152-152 d, som har til formål at beskytte visse fortrolige oplysninger fra offentliggørelse. Ifølge bestemmelsen er overtrædelser, hvorved der alene er krænket private interesser, undergivet privat påtale.

- Freds- og ærekrænkelser.

STRFL § 275 bestemmer, at overtrædelse af § 266 c, om fornyet fremsættelse af nogle gennem en sag underkendte beskyldninger, § 267, om ærekrænkende sigtelser og ringeagtsytringer, § 267 a, om usandfærdige sigtelser mod offentlige personer, § 268, om bagvaskelse og § 274, om ærefornærmende udtalelser mod en afdød, er undergivet privat påtale.

- Selvtægt.

STRFL § 293, stk. 2, om at lægge hindringer i vejen for at nogen kan udøve sin ret over en ting og § 294, om ulovlig selvtægt, er tillige undergivet privat påtale, jf. § 305, stk. 2.

- **Retsplejeloven²¹**:

Af RPL § 535 fremgår det, at den, der forsætligt overtræder en dom, hvorved det er pålagt vedkommende at foretage eller undlade noget, under en af *rekvirenten* anlagt sag, kan idømmes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder

På linie hermed udtales det i RPL § 651, at den, der forsætligt overtræder et fogedforbud, under en af *rekvirenten* anlagt sag, kan idømmes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder og i forbindelse hermed dømmes til at betale erstatning.

---

²⁰ Lovbekendtgørelse nr. 814 af 30. september 2003.

²¹ Lovbekendtgørelse nr. 815 af 30. september 2003.

- **Markedsføringsloven**²².

MFL § 22, stk. 3 bestemmer, at overtrædelse af lovens § 2, stk. 2 og 3, der består i skadelig omtale af en anden erhvervsdrivende eller af forhold, der særligt angår den pågældende, er undergivet privat påtale.

- **Fiskeriloven**²³.

Fiskeriloven, der omfatter såvel fersk- som saltvandsfiskeri, har i § 136 en bestemmelse, der lyder som følger: ”Overtrædelse af reglerne i § 69, § 72 og § 76 er undergivet privat påtale. Det samme gælder ved krænkelse af fiskeriretten efter § 28, stk. 1, og ved overtrædelse af regler om afstand mellem faststående fiskeredskaber fastsat i medfør af § 32, medmindre almene hensyn gør offentlig påtale påkrævet.”

Bestemmelsens afsluttende bemærkning ”medmindre almene hensyn gør offentlig påtale påkrævet” findes dog ikke at have nogen selvstændig betydning ved siden af RPL § 727, stk. 2.

- **Ophavsretsloven**²⁴.

I OPHL § 81, stk. 1 bestemmes privat påtale for overtrædelser, som omfattes af lovens § 76, stk. 1, om krænkelse af økonomiske rettigheder, bl.a. ved uberettiget fremstilling og spredning af værker; § 77, stk. 1, om bl.a. indførelse af eksemplarer af visse værker, der er fremstillet uden for Danmark, under sådanne omstændigheder at en tilsvarende fremstilling i Danmark ville være i strid med loven, hvis indførelsen sker med henblik på at gøre disse eksemplarer tilgængelige for almenheden; og § 79, om overtrædelse af visse forskrifter, der udstedes med hjemmel i loven.

- **Patentloven**²⁵.

PTL § 57, stk. 3 bestemmer, at overtrædelser påtales af den forurettede, såfremt nogen har gjort indgreb i den eneret, som patent medfører (patentindgreb), og dette sker forsætligt. Dog påtales overtrædelser, hvorunder der foreligger skærpende omstændigheder, af det offentlige, såfremt den forurettede begærer dette. Strafferammen er her udvidet til 1 års fængsel.

---

²² Lovbekendtgørelse nr. 699 af 17. juli 2000.

²³ Lov nr. 281 af 12. maj 1999.

²⁴ Lovbekendtgørelse nr. 164 af 12. marts 2003.

²⁵ Lovbekendtgørelse nr. 781 af 30. august 2001.

- **Varemærkeloven**²⁶.

VML § 42, der i opbygning til forveksling ligner PTL § 57, bestemmer, at forsætlig krænkelse af en varemærket, der er stiftet ved registrering eller brug, straffes med bøde. Disse overtrædelser påtales af den forurettede, jf. stk. 2.

Øvrige overtrædelser, hvor der foreligger skærpende omstændigheder, påtales af det offentlige, når den forurettede begærer det.

- **Designloven**²⁷ (**tidl. Mønsterloven**).

Designlovens § 36 er endnu en bestemmelse skåret over samme læst, idet der her bestemmes, at såfremt nogen gør indgreb i en designret (designindgreb), og dette sker forsætligt, straffes den pågældende med bøde. En sådan overtrædelse er undergivet privat påtale, jf. stk. 3. Desuden bestemmes det, at øvrige overtrædelser, hvor der foreligger skærpende omstændigheder, påtales af det offentlige, når den forurettede begærer det.

- **Brugsmodelloven**²⁸.

Brugsmodellovens § 39 bestemmer, at forsætligt indgreb i den eneret, som en brugsmodelregistrering medfører, påtales af den forurettede.

Der findes desuden bestemmelser om privat påtale i følgende speciallove: Lov om plantenyheder²⁹ § 26; Lovbekendtgørelse om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af bygge- og anlægskontrakter og indkøb m.v.³⁰ § 3, stk. 3; Lov om Klagenævnet for Udbud³¹ § 11; Lov om beskyttelse af halvlederprodukters udformning³² § 16. Mark- og vejfredsloven³³ § 31, stk. 1, jf. § 7, stk. 4, der henviser til STRFL § 293, stk. 2; Lov om markedsføring af sundhedsydelser³⁴ § 5, stk. 2 og Lov om ændring af tinglysningsloven og retsafgiftsloven m.v.³⁵ (Edb i tinglysningen og registrering af visse rettigheder i biler m.v.) § 7, stk. 3.

---

²⁶ Lovbekendtgørelse nr. 782 af 30. august 2001.

²⁷ Lov nr. 1259 af 20. december 2000.

²⁸ Lovbekendtgørelse nr. 367 af 9. juni 1998.

²⁹ Lovbekendtgørelse nr. 145 af 1. marts 2001.

³⁰ Lovbekendtgørelse nr. 600 af 30. juni 1992, som ændret ved Lov nr. 415 af 31. maj 2000, § 16.

³¹ Lov nr. 415 af 31. maj 2000.

³² Lov nr. 778 af 9. december 1987.

³³ Lovbekendtgørelse nr. 818 af 11. december 1987.

³⁴ Lov nr. 326 af 6. maj 2003.

³⁵ Lov nr. 281 af 29. april 1992.

Endelig er Landbrugs- og fiskeriministeren bemyndiget til at udstede forskrifter, undergivet privat påtale, der sanktionerer overtrædelse af den beskyttelsesinteresse, der fremgår af Det Europæiske Fællesskabs forordninger om EF-sortsbeskyttelse³⁶.

- **Bestemmelsernes fællestræk.**

Det er umiddelbart vanskeligt at finde en almindelig sammenhæng, mellem de bestemmelser, som lovgivningsmagten har valgt, skal være undergivet privat påtale.

I 1935 gav Krabbe³⁷ udtryk for den opfattelse, at de privat påtalte forbrydelser havde de fællestræk, at 1. *”der var tale om et angreb på den forurettedes individuelle retssfære uden samtidig at indeholde et angreb på nogen selvstændig samfundsinteresse”*, 2. *”at straffen kun undtagelsesvis overstiger hæfte og i almindelighed kun er bøder”* og 3. *”at forseelsen er af en sådan art, at gerningsmanden så at sige frembyder sig af sig selv”*.

Afgrænsningen er efter min opfattelse næppe holdbar og jeg er således enig med Frosell³⁸ når han udtaler, at *”selv når man bortser fra, at sondringen mellem den individuelle retssfære og den selvstændige samfundsinteresse må forekomme tvivlsom, kan man i dag næppe forestille sig, at nye delikter skulle blive undergivet privat påtale, blot fordi de opfylder de kriterier, som Krabbe opstillede”*.

Ifølge Toftegaard Nielsen³⁹ må den private påtaleret i sager omfattet af straffelovens § 275, dvs. visse freds- og ærekrænkelser, tages som udtryk for, at disse overtrædelser ikke er så alvorlige, at statsmagten ønsker at påtage sig strafforfølgningen.

Denne tankegang findes også på andre områder indenfor straffeloven at kunne beskrive sondringen mellem private og offentlige straffesager, jf. til eksempel den nu ophævede bestemmelse i STRFL § 244, stk. 5, jf. stk. 1, hvorefter såkaldt ”ukvalificeret legemskrænkelse” var undergivet privat påtale. Det fremgår klart af forarbejderne⁴⁰ til ophævelsen af denne bestemmelse, at de ”ukvalificerede legemskrænkelser” ansås for at være af en så ubetydelig karakter, at sagen vanskeligt kunne bære en indbringelse for retten. At sådanne krænkelser nu blev undergivet offentlig påtale skyldtes alene, at der ved lovændringen derved kunne løses flere vanskelige afgrænsningsspørgsmål indenfor

---

³⁶ Lov nr. 301 af 10. maj 1995.

³⁷ Krabbe: Forhandlingerne på det 16. nordiske Juristmøde, Oslo 1935, s. 188 f.

³⁸ Frosell: Juristen 1998, s. 391.

³⁹ Toftegaard Nielsen: Straffesagens gang, s. 26.

⁴⁰ Betænkning 1099/1987 om strafferammer og prøveløsladelser, s. 160 og Folketingstidende 1988/89, Tillæg A, Bind II, sp. 2864.

kategorisering af voldsbestemmelserne, således at de lovbestemte voldskategorier nu blev reduceret betragteligt.

En generel afgrænsning af området for private straffesager efter en ”alvorlighedsskala” findes imidlertid ikke velegnet til på fuldt dækkende vis at beskrive den forskellighed som bestemmelserne, der er undergivet privat påtale, repræsenterer. Som eksempel kan anføres U.1998.946 SH, om overtrædelse af straffebestemmelserne i Varemærkelovens § 42, stk. 1, 1. pkt. I sagen idømtes der en bøde på 50.000 kr., hvilket vel næppe kan karakteriseres som en mindre alvorlig sanktion.

Af forarbejderne til den oprindelige *ophavsretslov* fra 1961⁴¹, fremgår det, at begrundelsen for at undergive visse af straffebestemmelserne i loven *betinget* offentlig påtale, dvs. offentlig påtale efter begæring af den forurettede, var at de pågældende bestemmelser *tillige* havde som formål at tilgodese almenhedens interesser⁴². Modsætningsvis kan det så udledes, at de straffebestemmelser i ophavsretsloven, som alene blev underlagt privat påtale, har som gennemgående karaktertræk, at de som udgangspunkt ikke tilgodeser almenhedens interesser.

Man kan efter min opfattelse med rette stille spørgsmålstegn ved, om der bør være mulighed for at idømme straf, når der ikke herved tilgodeses en samfundsmæssig interesse, men ikke desto mindre ses dette efter de nævnte forarbejder at være tilfældet vedrørende de private straffesager i henhold til ophavsretslovgivningen.

I forarbejderne til ændringen af ophavsretsloven i 1985⁴³, udtaltes det videre, at ”*Den afgørende årsag til, at sanktionssystemet i de senere år ikke har fungeret efter hensigten, har været, at påtalen af retskrænkelser er privat*” og yderligere, at ”*den civile retsplejes former [har] vist sig utilstrækkelige over for de personer, som bevidst søger at unddrage sig retsforfølgelsen*”⁴⁴.

Kritikken mod den private påtale i sager om overtrædelse af ophavsretslovgivningen udmønter sig i, at ”*Udvalget foreslår, at ophavsretslovens regler om påtale af retskrænkelser ændres, således at det offentlige kan påtale efter anmodning fra den krænkede*”⁴⁵.

---

⁴¹ Lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.

⁴² Forslag til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker: Folketingstidende 1960/61, Tillæg A, sp. 37.

⁴³ Lov nr. 274 af 6. juni 1985 om ændring af ophavsretsloven.

⁴⁴ Forslag til lov vedr. ophavsretsloven; Folketingstidende 1984-85, Tillæg A, Bind II, sp. 2018.

⁴⁵ Forslag til lov vedr. ophavsretsloven; Folketingstidende 1984-85, Tillæg A, Bind II, sp. 2023.

Imidlertid blev affattelsen af det endelige lovforslag ikke helt i overensstemmelse med udvalgets forslag, idet der udtales, ”*efter forhandling med justitsministeriet stilles der imidlertid kun forslag om, at påtalereglerne ændres, således at overtrædelser, der kan siges at have karakter af piratvirksomhed, skal kunne påtales af det offentlige, når den forurettede begærer det, mens man i øvrigt opretholder som hovedregel, at ophavsretskrænkelser, er undergivet privat påtale*”.

Justitsministeriets baggrund for ikke at ønske alle ophavsretskrænkelser omfattet af offentlig eller betinget offentlig påtale er ikke nærmere oplyst.

Spørgsmålet har af undertegnede været forelagt Kulturministeriet ved fuldmægtig Mette Lindskoug til udtalelse, da det som bekendt er Kulturministeriet, der administrerer ophavsretsloven. I sit svar anfører Kulturministeriet, at der ikke eksisterer en forhandlingsprotokol el. lign., der kan tilføje noget til lovmotiverne⁴⁶. Baggrunden for ændringen af udvalgets forslag må således stå hen i det uvisse.

Som det fremgår af præsentationen af de straffebestemmelser, hvis overtrædelse er undergivet privat påtale, er immaterialrettens område stærkt repræsenteret i oversigten. En forklaring herpå kunne være, at de forurettede netop på dette område typisk er erhvervsdrivende, som formodes at magte at føre sagerne⁴⁷. At karakterisere de private straffesager ud fra, om forurettede tilfældigvis er erhvervsdrivende, findes dog ej heller velegnet til generelt at beskrive området for privat påtale i straffesager. Det kan i denne forbindelse anføres, at mange frembringere af disse immaterielrettigheder er selvstændige ”kunstnere” og lignende, som vel næppe kan antages generelt at have bedre forudsætninger end gennemsnitsborgeren for at føre retssager.

På grundlag af ovenstående må der ved beskrivelsen af de straffebestemmelser, der er undergivet privat påtale, efter min opfattelse indledningsvis sondres mellem bestemmelser indenfor og udenfor straffelovens område.

I de tilfælde, hvor straffeloven finder anvendelse, er de straffebud, der er undergivet privat påtale, typisk bestemmelser som i sanktionsmæssig sammenhæng er af mindre betydning, i hovedreglen mindre bøder, og hvor egentlig politimæssig efterforskning i almindelighed er af begrænset nødvendighed.

Udenfor straffelovens anvendelsesområde, navnlig for så vidt angår straffebestemmelserne der tager sigte på at beskytte immaterielrettigheder, har de

---

⁴⁶ Bilag. 4.

⁴⁷ Frosell: Juristen 1998, s. 392, note 7.

bestemmelser, der er undergivet privat påtale, de fællestræk, at gerningsmanden almindeligvis frembyder sig selv og at det sjældent er straffen, men derimod erstatning for krænkelse af den pågældende rettighed, der er det centrale aspekt i sagen.

Det er imidlertid tillige min opfattelse, at reglerne om privat påtale i et vist omfang er udtryk for manglende politisk opmærksomhed. Det er således næppe et udtryk for velgennemtænkte politiske beslutninger baseret på ideologiske overvejelser, når reglerne har fået den form, de har i dag. Tilfældighedspræget er synligt og en politisk diskussion om emnet ud fra en principiel ideologisk synsvinkel synes ønskelig.

Det bemærkes, at Goos⁴⁸ allerede i 1878 anførte, at de private straffesager på dette tidspunkt ikke havde deres processuelle særstilling af funktionelle, men derimod af historiske årsager. Beskrivelsen synes stadig rammende nu 126 år senere.

I samme udgivelse, s. 30 f., tager Goos, efter min opfattelse med rette, desuden afstand fra den af Bornemann⁴⁹ fremførte afgrænsning af de private straffesager, som alene omfattende sådanne delikter, ”*der alene krænke enkelt Mands Rettigheder*”.

---

⁴⁸ C. Goos: Den danske strafferets almindelige Del, Første afsnit, 1878, s. 57 f.

⁴⁹ A. Aagesen & I. Nellesmann: Bornemann's samlede skrifter, bind IV, 1864, s. 1 f.

B. Behandlingen af private straffesager.

Retsplejeloven bestemmer, at straffesager, der påtales af private, behandles efter reglerne om den borgerlige retspleje, jf. § 989, dog ikke for så vidt angår visse ankespørgsmål, jf. § 990.

Udgangspunktet, dvs. at de privat påtalte straffesager behandles efter de almindelige civilprocessuelle regler, giver anledning til en række nærmere overvejelser, ikke mindst i relation til den sigtedes retsbeskyttelse. Behandlingen af private straffesager fordrer således stillingtagen til forskelligartede problemer, der med fordel kan opdeles i forhold til den fase, hvori de fremtræder under sagen.

1. Efterforskningsfasen.

- **Forskelle mellem efterforskningen i private og offentlige straffesager.**

Almindeligvis betegnes de undersøgelser, der foretages i en sag, for at finde ud af, om der er grundlag for at pålægge nogen strafansvar eller anden strafferetlig retsfølge, som efterforskning⁵⁰.

Om efterforskningen generelt bestemmer RPL § 108, stk.1, der almindeligvis kaldes politiets generalfuldmagt, at politiet har følgende opgaver: *at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.*

Efter bestemmelsens ordlyd er det altså en del af politiets opgaver, at foretage efterforskning af forbrydelser.

Da § 108 er placeret i retsplejelovens første bog, der har overskriften ”Domsmagten, m.m.”, kan bestemmelsen alene tages til indtægt for en *generel* beskrivelse af politimyndigheden. Heraf følger, at opgavebeskrivelsen ikke konkret og detaljeret fastlægger politiets opgaver i relation til strafferetlig forfølgning. De specifikke bestemmelser herom fremgår derimod af retsplejelovens fjerde bog, der netop har overskriften ”Strafferetsplejen”.

RPL § 108 danner bl.a. udgangspunktet for politimyndighedens udøvelse af sin almindelige administrative forvaltningsvirksomhed, f.eks. i form af udstedelse af tilladelser og bevillinger. Det antages tillige⁵¹ at politiet ikke eksplicit, men dog alligevel

---

⁵⁰ Toftegaard Nielsen, Straffesagens gang, s. 33.

⁵¹ Henricson: Politiret, s. 43.

efter princippet i § 108, er tillagt visse serviceopgaver i forhold til befolkningen, f.eks. ved overbringelse af budskab om dødsfald.

Det kan således fastslås, at politiet har visse opgaver, som ikke er direkte reguleret i retsplejeloven. Spørgsmålet bliver herefter, om disse opgaver også omfatter medvirken til efterforskningen af private straffesager.

Det har ikke været muligt at fremskaffe materiale, der direkte beskriver politiets deltagelse i efterforskningen af privat påtalte lovovertrædelser, men det forekommer rimeligt at antage som arbejdshypotese, at eftersom politiet med udgangspunkt i RPL § 108, stk. 1, kan udføre de ovenstående serviceprægede opgaver, så bør det ikke være udelukket, at der også kan ydes bistand til efterforskning af forbrydelser, der er undergivet privat påtale⁵².

Der kan til illustration af problemstillingen fremdrages den dom, som blev afsagt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i sagen Vasileva mod Danmark⁵³.

I sagen blev en ældre bulgarsk kvinde frihedsberøvet i 13 ½ time, fordi hun ikke ville oplyse sin identitet til politiet i Århus. Kvinden havde således overtrådt RPL § 750 og blev med hjemmel i RPL § 755, stk. 1 indbragt til politigården, med henblik på sikring af hendes foreløbige tilstedeværelse/få oplyst hendes identitet.

Baggrunden for politiets krav om kvindens identitetsoplysninger var, at hun som passager i en bybus i Århus ikke på forlangende af buskonduktøren havde været i stand til at fremvise gyldig rejsehjemmel, og at hun efterfølgende ikke ville oplyse sin identitet over for samme konduktør.

Efter den dagældende⁵⁴ buslovs § 5, stk. 4, kunne passagerer, der ikke foreviste gyldig billet eller kort, afkræves kontrolafgift og ekspeditionsgebyr. Yderligere bestemte § 5, stk. 5, at passagerer, der ikke var i besiddelse af gyldig billet eller kort, havde pligt til på forlangende at forevise legitimation med henblik på at fastslå vedkommendes identitet.

Det bemærkes imidlertid, at der ikke i busloven var, eller for den sags skyld er, hjemmel til tvangsmæssigt at sikre sig passagerens identitet, ligesom der ikke specifikt

---

⁵² Se dog Hurwitz: Strafferetspleje 3. udg., s. 247, hvor det udtales, at politiets bistand i private straffesager grundet disse sagers principielt civilretlige karakter, hverken antages at kunne påkaldes af parterne eller af retten.

⁵³ Case of Vasileva v. Denmark, afsagt d. 25. september 2003. Sagen var en klage over Vestre Landsrets dom af 11. februar 1999.

⁵⁴ Lovbekendtgørelse nr. 323 af 6. maj. 1992. De nuværende regler om forholdet findes i lovbekendtgørelse nr. 107 af 19. februar 2003 § 5, stk. 3 og 4 og svarer materielt til de dagældende.

var/er anført, at busselskabet kunne/kan rekvirere politiets assistance til sikring heraf. Vasilevas handlinger i relation til busselskabet var med andre ord ikke *strafbare*⁵⁵.

Vasileva ønskede som nævnt, ikke at oplyse sin identitet til buskonduktøren, der herfor i overensstemmelse med sædvanlig praksis på området tilkaldte politiet.

Politiet ankom på konduktørens foranledning og forespurgte Vasileva om hendes identitet. Det er givet, at denne politimæssige udspørgen af Vasileva, der formelt sker i overensstemmelse med RPL § 750, foretages med henblik på at overbringe buskonduktøren de således indhentede identitetsoplysninger.

Politiet benytter således i realiteten afhøringen, der efter sin placering i retsplejeloven må antages at finde anvendelse *indenfor* strafferetsplejen, til at sikre oplysninger til brug for busselskabets civilretlige krav på at få oplyst Vasilevas identitet, hvilket ligger klart *udenfor* strafferetsplejen.

Selvom § 750 efter sin placering i retsplejelovens 4. bog, som udgangspunkt må antages alene at finde anvendelse i forbindelse med afhøring af personer i forbindelse med *strafferetlig* efterforskning⁵⁶, er bestemmelsen i praksis anvendt også uden for dette område.

Således har der på områder, hvor der har vist sig et praktisk behov for at konstatere en persons identitet, f.eks. ved befordring uden gyldig rejsehjemmel i S-toget, Metroen eller hos Århus sporveje, eller hvor en restaurationsgæst nægter at betale sin regning, og ej heller vil oplyse sit navn til personalet, udviklet sig den almindelige praksis, at man tilkalder politiet med henblik på at "tvinge" personen til at afgive de ønskede personoplysninger.

På den ene side har befordreren eller restaurationen naturligvis en anerkendelsesværdig interesse i at få tilvejebragt disse oplysninger, og det må tillige antages at denne interesse deles af det øvrige samfund, i hvert fald i den forstand, at det næppe er i samfundets interesse at beskytte personer, der ikke følger landets love, hvad enten der så er knyttet strafsanktioner til disse love eller ej.

---

⁵⁵ Det bemærkes herved, at der ikke i sagen er henvist til STRFL § 298, nr. 4, hvilket ellers ville kunne have bragt forholdet ind under strafferetsplejens regelsæt.

⁵⁶ Kommenteret retsplejelov: 6. udg. 2000, bind III, s. 81 f. Det kan bemærkes, at bestemmelsen i alt væsentligt er en videreførelse af § 13, 3., 4., og 5. pkt. i lov af 11. februar 1863 om København politis omordning. Se herved udgivelsen "Love og anordninger samt andre offentlige kundgørelser, Danmarks lovgivning vedkommende for Aaret 1863", s. 63 med supplerende bemærkninger i lov af 23. juni 1863 om strukturen for Københavns politi i samme udgivelse, s. 165 f. De anførte steder vedrører så vidt ses alene polititjenestemandens beføjelser i forbindelse med *strafbare* forhold. Ved bestemmelsens indførelse i retsplejeloven ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 er der ikke anført yderligere betragtninger, der kan bidrage til fortolkningen af bestemmelsen, se herved FT 1977/78 Tillæg A, bind II, sp. 2389

På den anden side er det dog med rette antaget⁵⁷, at det er et retspolitisk spørgsmål, i hvilket omfang politiet af praktiske hensyn skal yde bistand til løsningen af tvister af rent civilretlig karakter. I den forbindelse bør forfatterens udtalelse samme sted, om at politiets virksomhed næppe kan retfærdiggøres af den blotte omstændighed, at den forurettede derved hurtigere og lettere kommer til sin ret, ikke lades ude af betragtning.

Det må på grundlag af ovenstående argumentation fastholdes, at det ikke er oplagt, at politiet har hjemmel i § 750 til at afkræve Vasileva identitetsoplysninger til brug for Århus Sporvejes civilretlige krav. Problemstillingen ses dog ikke behandlet ud fra et principielt hjemmelssynspunkt i den juridiske litteratur, men det er som før nævnt min opfattelse, at bestemmelsen i praksis anvendes som indeholdende fornøden hjemmel til indgreb også uden for strafferetsplejen.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol anerkender klart den praksis, hvorefter offentlige eller private befordringsselskaber kan rekvirere politiets assistance i tilfælde, hvor en passager uden gyldig rejsehjemmel nægter at oplyse sin identitet til konduktøren⁵⁸. Dette betyder, at det i hvert fald ikke kan betragtes som en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, når politiet anvender dette strafferetlige efterforskningskridt i bestræbelserne på at skaffe identitetsoplysninger, der skal benyttes af en privat fordringshaver, end ikke når følgen af vægring mod at afgive identitetsoplysningerne bliver, at personen anholdes og frihedsberøves, indtil identitetsoplysningerne gives.

Min pointe er, at såfremt det som tilkendegivet i Vasileva-dommen accepteres, at politiet kan iværksætte straffeprocessuelle tvangsindgreb af en så indgribende karakter som frihedsberøvelse, i tilfælde, hvor sagen i realiteten drejer sig om sikring af et civilretligt krav på kontrolafgift mellem en borger og et busselskab, så er det ikke udelukket, at politiet kan assistere den private påtaleberettigede i efterforskningen af en privat påtalt lovovertrædelse. Efter min opfattelse må private straffesager antages at være mindst lige så nært forbundet med politiets primære opgaver, som det er tilfældet ved assistance i sager om rent civilretlige tvister.

Om efterforskning i sager, der hører under strafferetsplejen, er det mere specifikt udtrykt i RPL § 742, stk. 2, at politiet iværksætter efterforskning, når der er rimelig formodning om at et strafbart forhold, *der forfølges af det offentlige*, er begået.

---

⁵⁷ Krag Jespersen: Proceskumulation 1970, s. 346.

⁵⁸ Case of Vasileva v. Denmark, pr. 40.

Det antages⁵⁹, at politiet formelt har en pligt til at iværksætte efterforskning, såfremt betingelserne i § 742, stk. 2 er opfyldt.

Da straffebestemmelser undergivet privat påtale i sagens natur ikke opfylder betingelsen i § 742, stk. 2, om at forholdet skal være undergivet offentlig forfølgning, vil der følgelig ikke være pligt for politiet til at bistå ved efterforskningen af den private straffesag.

Hermed er imidlertid ikke sagt, at politiet er afskåret fra at yde bistand i private straffesager, men blot at den påtaleberettigede ikke har et krav herpå.

Den privat påtaleberettigede kan formentlig ikke i praksis forvente politiets bistand i forbindelse med efterforskningen af et straffebud, der kun er privat påtale undergivet, da politiet antagelig vil prioritere sine midler således, at efterforskning af de offentlige straffesager opnår fortrinsret frem for de private straffesager.

Dette indebærer bl.a., at der i privat påtalte straffesager almindeligvis ikke kan iværksættes de tvangsindgreb, som ellers kendes fra den offentlige strafferetspleje.

På dette punkt vanskeliggøres efterforskningen i den private straffesag således i forhold til de offentligt påtalte straffesager.

På den anden side er der også enkelte fordele i efterforskningsmæssig henseende for den privat påtaleberettigede, bl.a. derved at efterforskningen i private straffesager ikke er begrænset af det hjemmelskrav, der på nogle områder gælder for den offentlige efterforskning af strafbare lovovertrædelser. Som eksempel kan anføres, at den private forurettede i f.eks. en sag om overtrædelse af varemærkelovens § 42 i princippet kan foretage efterforskning af forholdet i fremmede stater uden disses samtykke. Bliver en sådan udenlandsk efterforskning foretaget *af politiet*, uden den fremmede stats samtykke, vil dette antagelig blive betragtet som en folkeretlig krænkelse, medmindre der foreligger særlig hjemmel herfor⁶⁰.

I almindelighed må den påtaleberettigede i en privat straffesag dog antages at have ringere vilkår for at efterforske et formodet retsbrud, end politiet har det.

Med henvisning til diskussionen under pkt. A. 3, om bestemmelsernes fællestræk, bør det her erindres, at såvel de privat påtalte straffebud indenfor som udenfor straffeloven, i almindelighed er kendetegnet ved, at egentlig efterforskning som oftest er unødvendig.

---

⁵⁹ Henricson: Politiret, s. 148.

⁶⁰ Henricson: Politiret, s. 220.

I praksis vil det således sjældent være et reelt tab for den private forurettede, at han er afskåret fra at anvende politiets sædvanlige efterforskningsbeføjelser, i form af tvangsindgrebene.

På den ene side kan det som ovenfor anført principielt ikke udelukkes, at politiet kan bistå ved efterforskningen af private straffesager, f.eks. derved at en politiassistent i overensstemmelse med RPL § 791 a, stk. 1, ved hjælp af kikkert eller andet apparat, fotograferer eller iagttager personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted (almindelig observation), med henblik på at tilvejebringe oplysninger, der må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

Dette tvangsindgreb fordrer alene, at indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen og at efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre frihedsstraf. Dette vil f.eks. være tilfældet ved forsætlig overtrædelse af en dom, hvorved det er pålagt vedkommende at foretage eller unklade noget, jf. RPL § 535, eller overtrædelse af STRFL § 268 om bagvaskelse. I sidstnævnte tilfælde vil der endog, teoretisk set, være adgang til iværksættelse af såkaldt teknisk/mere kvalificeret observation, dvs. observation ved hjælp af fjernbetjent eller automatisk virkende tv-kamera, fotografiapparat eller lignende apparat, jf. § 791 a, stk. 2, da strafferammen for bagvaskelse er på fængsel i indtil 2 år.

På den anden side kan der, efter min opfattelse med mindst lige så stor autoritet, argumenteres for, at anvendelsen af tvangsindgrebsreglerne i retsplejelovens 4. bog slet ikke finder anvendelse i private straffesager, da disse jo som udgangspunkt behandles efter reglerne i den borgerlige retspleje, jf. RPL § 989.

Det har ikke været muligt for mig at fremskaffe materiale, der med sikkerhed kan støtte hverken den ene eller den anden antagelse. I den forbindelse kan det bemærkes, at efterforskningen i private straffesager ikke ses behandlet med ét eneste ord i betænkning 622/1971⁶¹.

Det er dog min opfattelse, efter at have fulgt arbejdet ved politimesterembederne i Viborg og Silkeborg i 8 uger i sommeren 2003, at tvangsindgrebene anført i retsplejelovens 4. bog *i praksis* alene anvendes i efterforskningen af offentligt påtalte straffesager. Til støtte for denne praksis kan henvises til betænkning 1039/1985⁶², hvor det udtales, at de straffeprocessuelle indgreb er en del af de efterforskningsmidler, der

---

⁶¹ Betænkning 622/1971 om efterforskning i straffesager, m.v.

⁶² Betænkning 1039/1985, om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, s. 21.

står til rådighed for politi og anklagemyndighed, når den *offentlige* strafforfølgning skal udføres.

Det kan desuden hævdes, at indførelsen af det særlige afsnit i RPL kap. 57 a, der er detaljeret redegjort for nedenfor, bygger på den forudsætning, at de almindelige tvangsindgreb, in casu ransagning efter RPL kap. 73, ikke finder anvendelse i private straffesager, der har med immaterielretskrænkelser at gøre.

At man har indført det særlige ransagningsafsnit i RPL kap. 57 a, kan dog lige så vel begrundes i at netop tvangsindgrebet ransagning ikke vil kunne anvendes mod mistænkte i privat påtalte straffesager, da det jo i henhold til RPL § 794, stk. 1, nr. 1, netop er et krav, at den pågældende med rimelig grund skal være mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet *offentlig* påtale.

RPL kap. 57 a kan således ikke entydigt tages til indtægt for at de tvangsindgreb, der f.eks. opstiller et kriminalitetskrav om *fængselsstraf*, jf. eksempelvis observation efter RPL § 791 a, stk. 1, er uanvendelige i private straffesager.

- **Redegørelse for ransagningsafsnittet i RPL kap. 57 a.**

- Baggrund for indførelsen af RPL kap. 57 a.

Ved lov nr. 216 af 28. marts 2001 indførtes kap. 57 a i retsplejeloven. Kapitlet har overskriften ”Bevissikring ved krænkelse af immaterialrettigheder m.v.”, og er blevet til på grundlag af betænkning nr. 1385/2000, der er udarbejdet af et i 1998 af Kulturministeriet nedsat udvalg.

Udvalget fik defineret sit kommissorium på følgende måde⁶³:

”Udvalget skal på baggrund af en vurdering af krænkelsesernes omfang undersøge de særlige omstændigheder, der gør sig gældende ved bevissikring i sager om krænkelse af immaterialrettigheder, navnlig på edb-området.

Udvalget skal vurdere de eksisterende bevissikringsmuligheder i gældende dansk lovgivning i lyset af Danmarks forpligtigelse efter TRIPS-aftalen. Udvalget bør herunder belyse retsstillingen i andre lande vedrørende bevissikring i immaterialretssager.

Udvalget skal endelig vurdere, om der er behov for ændring i lovgivningen, og i givet fald fremkomme med konkrete forslag til lovændringer.”

---

⁶³ Betænkning 1385/2000, s. 6.

Udvalgets arbejde har relevans for behandlingen af private straffesager, derved at kap. 57 a, som en reel nyskabelse, indfører mulighed for tvangsmæssig bevissikring i visse civile sager, noget som ellers tidligere alene har været forbeholdt strafferetsplejen. Dette betyder, at ransagning i disse sager tidligere har været forbeholdt politi og anklagemyndighed, der jo som bekendt i henhold til RPL § 96, stk. 2, arbejder på grundlag af objektivitetsprincippet⁶⁴.

o Anvendelsesområdet for RPL kap. 57 a set i forhold til de private straffesager.

RPL § 653, stk. 2 indeholder en udtømmende angivelse af de krænkelse og overtrædelser, der er omfattet af kap. 57 a's anvendelsesområde.

Heraf fremgår, at de særlige bevissikringsmuligheder i kap. 57 a, kan anvendes i forbindelse med krænkelse af immaterialrettigheder i følgende tilfælde, hvor påtalen er privat:

Vedrørende *ophavsretskrænkelser*, undergivet privat påtale, kan der i almindelighed bevissikres efter kap. 57 a, dog ikke for så vidt angår overtrædelse af OPHL § 61, stk. 2, § 72, § 75 og forskrifter udstedt i medfør af § 79, jf. RPL § 653, stk. 2, nr. 1-3, sml. OPHL § 81, stk. 1, jf. §§ 76, stk. 1, 77, stk. 1 og 79.

Ifølge RPL § 653, stk. 2, nr. 5 og 6 er der, for så vidt angår krænkelse af *mønstre* og *design*, mulighed for at bevissikre efter det nye kapitel.

Det samme gør sig gældende for krænkelse af *varemærker*, jf. nr. 7.

Krænkelser af *patenter*, *brugsmønstre*, rettigheder til *halvlederprodukters* udformning og rettigheder til *plantenyheder*, der alle indeholder bestemmelser om privat påtale, er ligeledes omfattet af bevissikringskapitlet i RPL kap. 57 a, jf. § 653, stk. 2, nr. 9-12.

o Betingelserne for iværksættelse af ransagning.

De materielle betingelser, for iværksættelse af foranstaltninger til bevissikring i forbindelse med krænkelse af de i § 653, stk. 2 nævnte bestemmelser, er angivet i § 653, stk. 1. Ifølge bestemmelsen skal følgende 4 betingelser være opfyldt, før der kan ransages efter kap. 57 a:

---

⁶⁴ Betænkning 1385/2000, s. 52.

- 1) Der skal foreligge en anmodning om bevissikring fra rettighedshaveren eller en anden, der er beføjet til at påtale en krænkelse af en immaterialret eller en overtrædelse som nævnt i stk. 2 (rekvirenten), jf. § 653, stk. 1,
- 2) Undersøgelsen skal foretages med henblik på at sikre bevis for krænkelsen eller overtrædelsen og dennes omfang, jf. § 653, stk. 1,
- 3) Det skal sandsynliggøres, at rekviritus som led i erhvervsvirksomhed eller i øvrigt i ikke ubetydeligt omfang har begået en krænkelse eller overtrædelse som nævnt i stk. 2, jf. § 653, stk. 1, nr. 1, og
- 4) Der skal være grund til at antage, at bevis for krænkelsen eller overtrædelsen og dennes omfang kan findes i de lokaler, der ønskes undersøgt, jf. § 653, stk. 1, nr. 2.

Ad. 2.

Formålet med undersøgelsen skal altså være at sikre bevis for de sandsynliggjorte krænkelse eller overtrædelser og omfanget heraf. Der må herfor som udgangspunkt være tale om afsluttede eller igangværende krænkelse, m.v.

Det er dog ikke udelukket i forbindelse med undersøgelsen også at medtage eventuelle beviser vedrørende planlagte krænkelse, m.v. rettet mod rekvirenten. Hvis det således i forbindelse med en undersøgelse kommer frem, at rekviritus (sandsynligvis) tillige har krænkelse andre af rekvirentens rettigheder end dem, der var angivet i begæringen, vil bevissikringen også kunne omfatte sådanne andre krænkelse, selv om disse i en vis forstand kan betegnes som "tilfældighedsfund".⁶⁵

Ad. 3.

En bevissikringsundersøgelse findes at være en så indgribende foranstaltning, at der må foreligge en væsentligt underbygget formodning for, at krænkelse eller overtrædelser har fundet sted, før der kan træffes beslutning herom⁶⁶. Herfor er det blevet besluttet at anvende samme beviskrav som ved fogedforbud, dvs. et krav om *sandsynliggørelse*, jf. RPL § 642.

Sandsynliggørelseskravet sigter både til faktiske og retlige forhold. Det skal således både være sandsynliggjort, at rekviritus har foretaget de handlinger, som påberåbes af rekvirenten, at disse handlinger udgør en krænkelse af rekvirentens

---

⁶⁵ Betænkning 1385/2000, s. 88.

⁶⁶ Betænkning 1385/2000, s. 65.

rettigheder eller er en overtrædelse i øvrigt, og at rekvirenten er beføjet til at påberåbe sig disse krænkelse eller overtrædelser⁶⁷.

Udtrykket ”*har krænket en immaterialret eller begået en overtrædelse*” omfatter enhver krænkelse eller overtrædelse i objektiv forstand, dvs. der stilles ikke krav om sandsynliggørelse af, at krænkelsen eller overtrædelsen er af en sådan karakter, at der er grundlag for at pålægge strafansvar eller for den sags skyld erstatningsansvar⁶⁸.

De sandsynliggjorte krænkelse skal være sket ”*som led i erhvervsvirksomhed eller i øvrigt i ikke ubetydeligt omfang*”. Dette krav medfører navnlig, at enkeltstående krænkelse eller overtrædelser, der alene begås internt i private hjem, f.eks. ved anvendelse af enkelte ulovlige edb-programmer, falder uden for lovens anvendelsesområde⁶⁹. På den anden side omfattes såkaldte private ”net-parties”, dvs. private sammenkomster, hvor privatpersoner (uden betaling) udveksler større mængder af piratkopierede edb-programmer eller musik-cd’er af bestemmelsen, jf. f.eks. U. 2002.1065 VLK, som netop tillod gennemførelse af en bevissikringsundersøgelse mod en person med henblik på bevissikring af piratkopieret materiale. Personen havde deltaget i et net-party sammen med ca. 300 andre deltagere, og det fandtes sandsynliggjort, at han her, i ikke ubetydeligt omfang, havde foretaget ulovlig kopiering af beskyttede værker.

Det bør bemærkes, at rekviritus i sagen var 14 år, dvs. under den kriminelle lavalder, jf. STRFL § 15, hvorfor kendelse alene havde direkte relevans med hensyn til frembringelse af bevis til pålæggelse af *erstatningsansvar* og altså ikke eksplicit til pålæggelse af *strafansvar*.

Dette forhold ses dog ikke at være tillagt nogen betydning ved fogedrettens afgørelse.

o Proportionalitetsprincippet.

Efter RPL § 653, stk. 4 kan fogedretten helt eller delvist afslå en anmodning om undersøgelse, hvis det må antages, at undersøgelsen vil påføre rekviritus skade eller ulempe, som står i misforhold til rettighedshaverens interesse i undersøgelsens

---

⁶⁷ Betænkning 1385/2000, s. 87.

⁶⁸ Betænkning 1385/2000, s. 87.

⁶⁹ Betænkning 1385/2000, s. 88.

gennemførelse. Det anføres til eksempel i betænkningen⁷⁰, at fogedretten bør kunne afslå en anmodning om undersøgelse af alle rekvisiti computere, hvis fogedretten finder, at det er tilstrækkeligt at undersøge de tre, som forefindes i rekvisiti virksomhed.

Et helt eller delvist afslag på bevissikringsundersøgelse vil formentlig navnlig kunne komme på tale, hvor anmodningen angår undersøgelse af et privat hjem eller af erhvervslokaler i tilfælde, hvor der er risiko for at påføre rekvisitus væsentlig skade i form af afsløring af erhvervshemmeligheder.

Anvendelse af proportionalitetsprincippet vil desuden kunne komme på tale, hvis krænkelsen eller overtrædelsen vel er foregået som led i erhvervsvirksomhed, men er af underordnet betydning.⁷¹

○ Kompetencen til at træffe afgørelse om bevissikringsundersøgelser.

Kompetencen til at træffe afgørelse om bevissikringsundersøgelser tilkommer fogedretten, jf. RPL § 653, stk. 1.

Fogedrettens afgørelse træffes ved kendelse og såvel en afgørelse, der imødekommer en anmodning om undersøgelse, som en afgørelse, der afviser anmodningen, kan kæres til landsretten efter reglerne i RPL kap. 53, jf. § 653 a, stk. 8.

Ovenstående bygger på den forudsætning, at rekvisitus forudgående er blevet orienteret om rekvisitens undersøgelsesansøgning. Forudgående underretning af rekvisitus kan imidlertid undlades, såfremt underretning må antages at medføre risiko for, at genstande, dokumenter, oplysninger på edb-anlæg eller andet, som er omfattet af anmodningen om undersøgelse, fjernes, tilintetgøres eller ændres, jf. § 653 a, stk. 2, 2. pkt.

○ Begæring om undersøgelse.

RPL § 653 a, stk. 1, 1. pkt. bestemmer, at anmodning om undersøgelse indgives til fogedretten i den retskreds, i hvilken rekvisitus har hjemting, jf. §§ 235-240, eller i hvilken de lokaler, der skal være genstand for undersøgelse, er beliggende. I almindelighed vil det være mest nærliggende at indgive anmodningen i den

---

⁷⁰ Betænkning 1385/2000, s. 67.

⁷¹ Betænkning 1385/2000, s. 67 f.

retskreds, hvor lokaliteten for undersøgelsen er beliggende⁷². Videre bestemmes det i 2. pkt., at anmodningen skal være skriftlig og skal indeholde de oplysninger, som rekvirenten påberåber sig til støtte for anmodningen, samt de oplysninger, der i øvrigt er nødvendige for sagens behandling.

Anmodningen skal indeholde en tilstrækkelig præcis angivelse af den eller de rettigheder, der påberåbes, og af de krænkende handlinger. Det må endvidere angives i anmodningen, hvilken lokalitet der ønskes undersøgt. En adresseangivelse vil i reglen være tilstrækkelig i denne henseende⁷³.

o Bevissikringsundersøgelsens genstand.

RPL § 653, stk. 3 bestemmer, at bevissikringsundersøgelsen som udgangspunkt kan omfatte alt materiale, som må antages at være af betydning med henblik på at konstatere, om og i hvilket omfang krænkelser eller overtrædelser som nævnt i stk. 2, har fundet sted. Som eksempler på sådant materiale fremhæver bestemmelsen, genstande bestemt for salg, maskiner og andet produktionsudstyr, bogføringsmateriale, fakturaer, ordresedler, reklamemateriale og andre dokumenter, oplysninger på edb-anlæg, edb-programmer og elektroniske lagringsmidler. Opremsningen er ikke udtømmende, men det må holdes for øje, at kun materiale, der er relevant i forhold til en konkret mistanke, kan undersøges⁷⁴.

Der kan dog ikke foretages undersøgelse med henblik på at konstatere, om produktionsprocesser eller maskiner og andet produktionsudstyr krænker patenter, brugsmodeller eller rettigheder til halvlederprodukters udformning, jf. § 653, stk. 3, 2. pkt.

o Hvor der kan undersøges.

Den relevante lokalitet for bevissikringsundersøgelser vil normalt være lokaler, hvorfra rekvisitus driver sin virksomhed. At krænkelserne er erhvervsmæssige eller foregår i et ikke ubetydeligt omfang, jf. § 653, stk. 1, nr. 1, er imidlertid ikke ensbetydende med, at beviset altid vil skulle findes i den formodede krænkens

---

⁷² Betænkning 1385/2000, s. 68.

⁷³ Betænkning 1385/2000, s. 68.

⁷⁴ Thorkild Fogde og Rasmus Møller Madsen: Juristen 2001, s. 332.

erhvervslokaler. Beviset kan således også tænkes opbevaret på krænkerens private bopæl m.v.⁷⁵

Undersøgelser kan derfor foretages i alle lokaler og gemmer mv., som den formodede krænker disponerer over, uanset ejerforhold. Det er således muligt at undersøge et lagerlokale, som den pågældende har lejet eller lånt. På lignende måde er det muligt at undersøge den plads på en server, som den pågældende disponerer over. Endelig er der tillige mulighed for at foretage undersøgelse hos en person, som medvirker til en krænkelse, idet denne person selv må anses for at være krænker⁷⁶.

o Undersøgelsens praktiske gennemførelse.

RPL § 653 b, stk. 1, 1. pkt. bestemmer, at en bevissikringsundersøgelse gennemføres ved fogedrettens foranstaltning.

Heri ligger bl.a., at fogedretten træffer afgørelse i eventuelle tvister vedrørende den nærmere gennemførelse af undersøgelsen, og at fogedretten fastsætter retningslinierne for det arbejde, der skal udføres af den eller de sagkyndige, som eventuelt bistår fogedretten ved undersøgelsen⁷⁷.

Fogedretten kan således udpege en eller flere uvildige sagkyndige til at bistå sig ved undersøgelsens gennemførelse, jf. § 653 b, stk. 2. Sådanne sagkyndige må opfylde de samme kvalifikations- og habilitetskrav, som er gældende for syns- og skønsmand, jf. herved RPL §§ 197-199.

Behovet for sagkyndig bistand vil formentlig typisk opstå i de tilfælde, hvor undersøgelsen er rettet mod regnskaber mv. eller mod materiale, der er lagret i computere. Den typiske sagkyndige vil derfor være en revisor eller en edb-kyndig.

Hvis en uvildig sagkyndig har medvirket, skal denne – efter retningslinier fastsat af fogedretten – udfærdige en beskrivelse af sin undersøgelse og dennes resultater⁷⁸.

Ifølge § 653 c, stk. 3 er det lovens udgangspunkt, at rekvirenten eller dennes repræsentant har ret til at være til stede under undersøgelsen. Der er imidlertid kun tale om en adgang til at være til stede med henblik på at bistå fogedretten med oplysninger, identifikation af produkter og lignende.

---

⁷⁵ Thorkild Fogde og Rasmus Møller Madsen: Juristen 2001, s. 332.

⁷⁶ Betænkning 1385/2000, s. 63.

⁷⁷ Betænkning 1385/2000, s. 72.

⁷⁸ Betænkning 1385/2000, s. 73.

Rekvirenten eller dennes repræsentant har således almindeligvis ikke adgang til selvstændigt at foretage undersøgelser, medmindre rekvisitus og fogedretten giver samtykke hertil⁷⁹.

Fogedretten har desuden mulighed for at bestemme, at rekvirenten eller dennes repræsentant ikke må være til stede under undersøgelsen, jf. § 653 b, stk. 3, 2. pkt.

Bevissikringsundersøgelsen kan i det omfang, det må anses for nødvendigt, gennemføres ved tvangsmæssig foranstaltning, jf. § 653 b, stk. 6, hvorefter fogedretten kan skaffe sig adgang til rekvisiti lokaler og gemmer, og såfremt det anses for nødvendigt yder politiet efter anmodning fogedretten bistand hertil.

Udgifterne ved undersøgelsens gennemførelse, herunder udgifterne til sagkyndig bistand og til opbevaring af beslaglagte genstande m.v., må foreløbigt afholdes af rekvirenten, jf. § 653 b, stk. 5. Hvis det senere under en krænkelssag fastslås, at rekvisitus er erstatningsansvarlig for krænkelse af rekvirentens rettigheder, må rekvisitus som udgangspunkt tillige godtgøre rekvirenten dennes rimelige udgifter i forbindelse med undersøgelsen⁸⁰.

o Særlig søgsmålsfrist.

Almindeligvis vil en bevissikringsundersøgelse blive foretaget som et forberedende skridt inden anlæggelse af en retssag om krænkelse⁸¹.

For at modvirke efterfølgende passivitet fra rekvirentens side og deraf følgende usikkerhed for rekvisitus, er det i § 653 c, stk. 1 bestemt, at rekvirenten skal anlægge retssag om krænkelse inden 4 uger regnet fra det tidspunkt, hvor rekvirenten modtager meddelelse fra fogedretten, om at undersøgelsen er afsluttet, medmindre rekvisitus frafalder forfølgning.

Søgsmålsfristen regnes som nævnt fra det tidspunkt, hvor rekvirenten modtager meddelelse fra fogedretten, om at undersøgelsen er *afsluttet*, jf. § 653 c, stk. 1, 1. pkt.

Almindeligvis vil dette tidspunkt være sammenfaldende med det tidspunkt, hvor fogedretten forlader undersøgelsesstedet, men i de tilfælde, hvor der har medvirket en af fogedretten udpeget sagkyndig ved undersøgelsen, vil søgsmålsfristen først

---

⁷⁹ Betænkning 1385/2000, s. 74.

⁸⁰ Betænkning 1385/2000, s. 74.

⁸¹ Betænkning 1385/2000, s. 77.

løbe fra det tidspunkt, hvor denne sagkyndiges redegørelse foreligger⁸² og det desuden er meddelt rekvirenten, at bevissikringsundersøgelsen er afsluttet⁸³.

Konsekvensen af at retssag ikke anlægges rettidigt, er at fogedretten og rekvirenten skal tilbagelevere beslaglagte genstande og dokumenter, fremstillede kopier og andet bevismateriale hidrørende fra undersøgelsen, samt at det under undersøgelsen fremkomne ikke kan anvendes som bevis for krænkelser eller overtrædelser, jf. § 653 c, stk. 1, 2. pkt.

Rekvirenten afskæres således ikke fra senere at anlægge retssag om krænkelser eller overtrædelser, der var omfattet af anmodningen om undersøgelse, men det under undersøgelsen fremkomne kan altså ikke anvendes som bevis under sagen.

o Konsekvenserne af resultatløs ransagning.

Det påhviler rekvirenten at betale erstatning til rekviritus for tab og tort, hvis det efter at undersøgelsen er gennemført viser sig, at den af rekvirenten påberåbte ret ikke består eller ikke kan gøres gældende af rekvirenten, jf. § 653 c, stk. 3. Det samme gælder, hvis rekvirenten ikke kan godtgøre, at rekviritus har gjort sig skyldig i krænkelser eller overtrædelser omfattet af anmodningen om undersøgelse.

At rekvirenten ikke anlægger retssag inden for den foreskrevne frist på 4 uger, vil ikke i sig selv indebære, at rekvirenten skal betale erstatning til rekviritus. Det kan således tænkes, at rekvirenten beslutter sig for ikke at anlægge retssag, selv om krænkelser eller overtrædelser kan godtgøres.

Krav om erstatning kan gøres gældende som modkrav under en retssag, anlagt af rekvirenten, eller under et selvstændigt søgsmål. Hvis rekvirenten ikke anlægger sag, skal rekviritus inden 3 måneder efter, at fristen for rekvirentens søgsmål er udløbet, anlægge et selvstændigt søgsmål om erstatning, jf. § 653 c, stk. 4.

---

⁸² Betænkning 1385/2000, s. 78.

⁸³ Se FM 2003.117 VLK, Vestre Landsrets kendelse af 4. februar 2003.

2. Iværksættelse af søgsmålet.

- Kravene til stævningen.

Spørgsmålet, om hvorvidt der kan stilles særlige krav til stævningen i private straffesager, ses ikke behandlet i den juridiske litteratur.

Dette spørgsmål vil herfor blive undersøgt ud fra en sammenligning af kravene til det indledende processkrift i henholdsvis offentlige straffesager og civile sager.

I offentlige straffesager betegnes det indledende processkrift som ”anklageskriftet”. Kravene til et anklageskrift fremgår af RPL § 831.

I civile sager betegnes det indledende processkrift som ”stævningen”, og kravene til dette dokument er anført i RPL § 348, stk. 2.

Kravene om *angivelse af rette domstol, identifikation af sagens parter og angivelse af de forhold, herunder fremstilling af de faktiske omstændigheder, hvorpå påstanden støttes*, er i alt væsentligt sammenfaldende i de to bestemmelser.

Forskelligheden i de to bestemmelser kommer til udtryk i relation til spørgsmålet om angivelse af de beviser, som sagsøgeren/anklagemyndigheden ønsker at påberåbe sig.

I civile sager fremgår det af § 348, stk. 2, nr. 5, at det er et krav til stævningen, at den indeholder en angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgeren agter at påberåbe sig.

I modsætning hertil bestemmer § 831, stk. 2, at hverken angivelser af beviser eller udviklinger af retsspørgsmål må findes i anklageskriftet.

Det der herefter bliver interessant at afdække, er hvilken interesseafvejning der ligger til grund for de forskellige regler om angivelse af beviser i det indledende processkrift.

Det er anført⁸⁴, at forbuddet mod angivelse af beviser, m.v. i anklageskriftet, jf. § 831, stk. 2 kan begrundes i ønsket om, at det skal være overskueligt for aktørerne, hvad sagen drejer sig om.

Kravet, om at beviserne fremgår direkte af stævningen, jf. § 348, stk. 2, nr. 5, er derimod begrundet med, ”at det er af væsentlig betydning for en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af sagens behandling, at en part så tidligt som muligt får klarhed over, hvilke beviser der vil blive fremført fra modpartens side”⁸⁵.

---

⁸⁴ Toftegaard Nielsen, Straffesagens gang, s. 133.

⁸⁵ Betænkning 698/1973, s. 132.

Begge interesser findes det jo for så vidt ønskeligt at tage hensyn til i et processkrift, og det kan næppe heller forstås således, at man i offentlige straffesager ikke ønsker, at forsvaret så tidligt som muligt får klarhed over hvilke beviser, der vil blive fremlagt af anklagemyndigheden. Netop med henblik på at tilgodese dette forhold udfærdiges og indleveres der således i offentlige straffesager, sammen med anklageskriftet, almindeligvis en særskilt bevisfortegnelse, jf. RPL § 834.

Da der i relation til de private straffesager ikke findes vægtige interesser, der taler mod at lade bevisfortegnelsen være indeholdt i selve stævningen, vil det formentlig kunne antages, at der ikke kan stilles specielle krav, dvs. krav der adskiller sig fra de i § 348, stk. 2 nævnte, for så vidt angår dette indledende processkrift i private straffesager.

I disse tilfælde bringes udgangspunktet, om at straffesager der påtales af private skal behandles efter reglerne om den borgerlige retspleje, jf. RPL § 989, således i anvendelse.

- **Søgsmålsfrister.**

Efter STRFL § 96, stk. 1 gælder der en særlig kort frist på 6 måneder for privat påtale. Denne frist kan sammenholdes med den 2-årige forældelsesfrist, jf. STRFL § 93, stk. 1, nr. 1, der gælder i offentlige straffesager med en strafferamme på bødestraf eller maksimum 1 års fængsel.

Fristen i private straffesager regnes fra det tidspunkt, da den berettigede har fået ”sådan kundskab, at han har tilstrækkeligt grundlag for sagsanlæg”. Hvis dette ”kundskabstidspunkt” tidsmæssigt ligger mindre end 6 måneder før den almindelige ansvarsforældelsesfrists udløb, kan den særlige 6 måneders frist ikke forlænge den almindelige ansvarsforældelsesfrist, der løber fra gerningstiden⁸⁶.

Forældelsesfristen afbrydes ved sagsanlæg⁸⁷.

Ifølge STRFL § 96, stk. 3, gælder 6 måneders fristen tillige for den eller de påtaleberettigede efter en forurettes død, men fristen løber her fra den forurettedes dødsdag.

Baggrunden for den relativt korte forældelsesfrist i private straffesager er ifølge forarbejderne til bestemmelsen, at ”Intet er mere egnet til at øge Betænelighederne ved at give den forurettede Indflydelse paa Paatalen end en lang Paatalefrist. Det forøger i

---

⁸⁶ Waaben: Alm. del I, s. 101.

⁸⁷ Hurwitz: Strafferetspleje 3. udg., s. 247.

*høj Grad Muligheden for, at paatalebeføjelsen Misbruges til Afpresningsforsøg o. lign., eller at Hensyn, der intet har med den foreliggende Lovovertrædelse at gøre, f. Eks. Senere opstaaet Uenighed, Jalusi o.l. bliver bestemmende for den forurettedes beslutning”.*⁸⁸

Forældelsesindsigelsen er af materiel natur, hvilket medfører, at ansvarsforældelse er en *strafophørsgrund*⁸⁹. Dette betyder altså, at såfremt en sag anlægges for sent, lyder dommen på frifindelse.

---

⁸⁸ Torp: Straffelovsbetænkning U2, motiverne alm. del, 1917, s. 47.

⁸⁹ Waaben: Alm. del I, s. 98.

3. Sagens forberedelse.

- Tilvejebringelse af sagsmaterialet.

I offentlige straffesager er anklagemyndigheden underlagt det såkaldte objektivitetsprincip, jf. RPL § 96, stk. 2. Dette princip medfører bl.a. at anklagemyndigheden, i sin tilvejebringelse og fremlæggelse af sagens bevismateriale, skal medtage såvel de forhold der taler til den sigtedes fordel, som forhold der er ugunstige for den sigtede.

Et tilsvarende krav om objektivitet kan ikke stilles i forhold til den private sagsøger i en privat straffesag, hvilket må antages at indebære en reel svækkelse af den sagsøgtes retssikkerhed set i forhold til de offentlige straffesager.

Den private sagsøger har således ikke pligt til at fremlægge andet og mere end sin subjektive version af sagen, og sagsøger har ej heller generelt nogen anledning til at bekoste bevisførelse omkring forhold, der kan tale til den sagsøgtes gunst.

Da civilprocessens almindelige regler som hovedregel finder anvendelse i private straffesager, er det således som udgangspunkt den sagsøgte, evt. efter opfordring fra modparten eller retten, der skal fremlægge bevis mod de af sagsøgeren nedlagte påstande, jf. RPL § 344, stk. 3, jf. § 339, stk. 3 og § 344, stk. 2.

Er sagsøgte imidlertid som følge af en vidnefritagelses- eller vidneudelukkelsesgrund, jf. RPL §§ 169-172, jf. § 305, berettiget til at nægte at afgive forklaring, har undladelse af at besvare spørgsmål ikke den i § 344, stk. 2, angivne virkning, men retten må i disse tilfælde bygge sin afgørelse på almindelige bevisbedømmelsesregler⁹⁰.

Særligt vedrørende private straffesager, der ankes af anklagemyndigheden i henhold til RPL § 990, og herfor afvikles i overensstemmelse med strafferetsplejens almindelige regelsæt, gælder det vedrørende tilvejebringelse af sagsmaterialet, at den private sagsøger, uanset om han har tilsluttet sig ankesagen, kan afhøres som vidne i sagen, jf. § 990, stk. 3.

---

⁹⁰ Gomard: Civilprocessen, s. 515.

- **Spørgsmålet om editionspligt.**

Med hjemmel i RPL § 298 kan retten efter begæring af en part pålægge modparten at fremlægge dokumenter, der er undergivet hans rådighed, og som parten vil påberåbe sig under sagen, medmindre der derved vil fremkomme oplysning om forhold, som han ville være udelukket fra eller fritaget for at afgive forklaring om som vidne, jf. RPL §§ 169-172.

Editionspligt i private straffesager er problematisk, da sagsøgte herved kan pålægges at fremlægge dokumenter, som i sidste ende kan være medvirkende til, at han idømmes straf. Reglen er næppe forenelig med forbuddet mod selvinkriminering i EMRK art. 6, hvorved det bemærkes, at art. 6 finder anvendelse i såvel private straffesager som i offentlige straffesager⁹¹.

I praksis vil problemet dog næppe opstå, da sagsøgte i en privat straffesag som oftest vil være omfattet af vidnefritagelsesreglen i RPL § 171, stk. 2, nr. 1, og hermed ikke pligtig at udtale sig i retten og ej heller pligtig at tilvejebringe muligt selvinkriminerende oplysninger.

Ikke desto mindre har Højesteret i relation til spørgsmålet om sagsøgtes editionspligt ved afgørelsen U.1993.169 HK, fundet at en sagsøgt i en privat straffesag kunne pålægges at fremlægge materiale, som kunne støtte sagsøgerens påstand om at pålægge sagsøgte straf.

Sagen drejede sig om et dokumentarprogram i Danmarks Radio "Dømt for mord", der var en kritisk gennemgang af sagen mod A. Sagsøgeren mente, at han, der havde været vidne i sagen mod A, i en fjernsynsudsendelse blev fremstillet, som om det var ham, der havde dræbt A's hustru samt muligvis endnu en kvinde. Sagsøgeren nedlagde påstand om, at sagsøgte Danmarks Radio, skulle forevise eller udlåne de uredigerede optagelser af vidnet E og vidnet F. Højesteret gav sagsøgeren medhold, "da det ikke kan afvises, at de uredigerede optagelser er af betydning for sagens afgørelse"⁹².

Højesterets kærremålsudvalgs afgørelse medførte således, at Danmarks Radio i den konkrete sag blev pålagt at tilvejebringe materiale, der kunne have betydning for sagens afgørelse, dvs. som kunne have betydning for, hvorvidt Danmarks Radio kunne ifalde strafansvar for udsendelsen.

---

⁹¹ Lorenzen i EMRK-kommentar, s. 317 f.

⁹² Kommenteret retsplejelov: 6. udg. 2000, bind I, s. 463.

I en senere dom U.1995.670 HK er Højesteret kommet til det modsatte resultat.

I denne sag blev sagsøgte, der var en fysisk person, i en privat straffesag om ærekrænkelser, ikke pålagt at fremlægge kopi af et brev, da bevisbyrden for at der var fremsat ærekrænkende udsagn påhvilede sagsøgeren, og da edition kunne påføre sagsøgte straf, jf. RPL § 171, stk. 2, nr. 1.

Det fremgår af Landsrettens begrundelse for resultatet, at *”Da bevisbyrden for, at der er fremsat ærekrænkende udsagn, påhviler den, der påstår at være forurettet, og da opfyldelse af editionskravet kan påføre indstævnte straf, jf. retsplejelovens § 298, som kun gælder med den begrænsning, der følger af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, findes appellants påstand ikke at burde tages til følge”*. Af de grunde, der var anført af landsretten, stadfæstede Højesteret kendelsen.

Med denne udtalelse in mente vil en gentagelse af resultatet i U.1993.169 HK næppe kunne forventes i kommende lignende sager, hvorfor U.1995.670 HK antagelig beskriver retstilstanden på området i dag.

Dette resultat findes tillige at være i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser i relation til EMRK art. 6.

Det kan desuden anføres, til støtte for den antagelse at det ikke bør kunne pålægges sagsøgte at give oplysninger, der kan skabe problemer i relation til forbuddet mod selvinkriminering, at spørgsmålet blev diskuteret i forbindelse med indførelsen af de særlige ransagningsbeføjelser vedrørende immaterialkrænkelser i RPL kap. 57a.

I betænkningen,⁹³ der ligger til grund for disse reglers indførelse, gives der således udtryk for, at der ikke bør medtages en regel, hvorefter rekvisitus kan pålægges at give oplysninger i forbindelse med ransagning mod ham. Udvalget fandt netop, at en sådan pligt ville skabe problemer i forhold til forbuddet mod selvinkriminering⁹⁴.

---

⁹³ Betænkning 1385/2000, s. 75 ff.

⁹⁴ Betænkning 1385/2000, s. 77.

4. Domsforhandlingsfasen.

- Private straffesager i relation til forhandlings- og dispositionsmaksimen.

Sager i den borgerlige retspleje behandles som udgangspunkt efter forhandlingsprincippet og dispositionsmaksimen.

Forhandlingsprincippet går i sin grundsubstans ud på, at retten i civile sager skal træffe sin afgørelse på grundlag af parternes påstande og fremlagte oplysninger, og at retten i almindelighed ikke har adgang til selv at inddrage yderligere processtof af denne art i sagen. Retten prøver således almindeligvis alene de påstande og anbringender, som parterne gør gældende, jf. RPL §§ 338 og 344⁹⁵.

Dispositionsprincippet (dispositionsmaksimen) er udtryk for, at parterne som udgangspunkt har ret til frit at disponere over sagens *genstand* og i begrænset udstrækning også dens *form*. Parterne bevarer under sagen den adgang, de i øvrigt har til at råde over det materielle retsforhold, der er sagens *genstand*, og deres aftaler herom må derfor respekteres af retten⁹⁶.

Principperne om forhandlings – og dispositionsmaksimen står i modsætning til den materielle sandheds princip, som er det helt grundlæggende træk ved retsforfølgelsen af offentligt påtalte forbrydelser.

Det bliver herefter af interesse at undersøge, om de almindelige civilprocessuelle principper må modificeres under indflydelse af straffeprocessens grundtræk, når sagens *genstand* er straf påtalt af en privat.

Udgangspunktet for undersøgelsen er Hurwitz⁹⁷ antagelse om, at forhandlings- og dispositionsmaksimen ikke kan følges ubetinget i private straffesager, hvor det vil være til skade for sagsøgte, i hvert fald ikke for så vidt der bliver tale om frihedsstraf.

Højesteret har i dommen U.1967.482 H, haft lejlighed til at give sin opfattelse af spørgsmålet til kende.

I denne sag var sagsøgte i førsteinstans ved Østre Landsret idømt bl.a. straf i form af en bøde tilfaldende statskassen på 500 kr., med en forvandlingsstraf af hæfte i 10 dage, for overtrædelse af sagsøgernes ophavsrettigheder ved at fremstille et opvaskestativ, som krænkede sagsøgernes enerettigheder.

---

⁹⁵ Gomard: Civilprocessen, s. 30.

⁹⁶ Gomard: Civilprocessen, s. 30.

⁹⁷ Hurwitz: Strafferetspleje 3. udg., s. 246.

Inden sagen blev anket til Højesteret, indgik parterne forlig, og i henhold til forliget appellerede domfældte sagen til Højesteret med påstand om frifindelse for den i medfør af ophavsretsloven idømte straf, men i øvrigt om stadfæstelse af dommen. De indstævnte tog i henhold til forliget bekræftende til genmæle overfor appellantens påstand.

Spørgsmålet er herefter, om dispositions- og forhandlingsmaksimen medfører, at ankeinstansen er pligtig at følge den domfældtes påstand om frifindelse, i de tilfælde, hvor indstævnte tager bekræftende til genmæle ?

Højesteret delte sig vedrørende dette spørgsmål i tre opfattelser:

- 1) ”To dommere ... stemmer for at tage appellantens påstand, der er tiltrådt af de indstævnte, til følge”. Dette votum må antages at bygge på den forudsætning, at dispositionsmaksimen gælder i private straffesager, i hvert fald hvor afgørelsen er gunstig for den domfældte.
- 2) ”To dommere ... finder vel ikke, at parternes påstand, om frifindelse for idømt straf uden videre kan være bindende for retten, men kan i den foreliggende sag stemme på samme måde”. *”Dette votum må ses som udtryk for, at de nok mener, at dispositionsmaksimen gælder, men under en vis kontrol fra domstolens side; i den foreliggende sag kunne der ikke efter dennes beskaffenhed ses offentlige hensyn, som talte imod, at man lagde parternes på forliget baserede enighed til grund.”*⁹⁸
- 3) Dommer Trolle er imidlertid af den opfattelse, at det må følge af straffelovens og retsplejelovens bestemmelser, at *”den forurettede ikke, efter at domfældelse er sket i en privat straffesag, under en stedfunden anke kan eftergive straffen ved at træffe aftale derom med den domfældte og tage bekræftende til genmæle overfor dennes frifindelsespåstand. En sådan mulighed ville være forbundet med væsentlige betænkeligheder af hensyn til de domfældte, der kunne blive stillet overfor valget mellem udståelse af den idømte straf eller indgåelse af en aftale med modparten. Parternes aftale og de af dem nedlagte påstande kan derfor ikke alene føre til, at appellantens frifindes for straf.”*

Dommen tager således med sine 3 meninger fordelt på 5 stemmer ikke endeligt stilling til spørgsmålet, men kan alligevel tjene som vejledning for besvarelsen heraf.

Især den af Trolle fremførte antagelse findes at have krav på opmærksomhed.

---

⁹⁸ Trolles kommentar i U.1967B, s. 274. (nærmere bestemt s. 276, 1. spalte).

Argumentet om at det vil være forbundet med væsentlige betænkeligheder, såfremt dispositionsmaksimen finder ubetinget anvendelse i sager som denne, kan tiltrædes da det må anses for et i Danmark almindeligt anerkendt strafferetligt princip, at straf ikke er en handelsvare i den forstand, at en straffesags parter kan forhandle sig frem til en hvilken som helst løsning uden om dommeren.

I den forbindelse spiller den materielle sandheds princip en væsentlig betydning, bl.a. deri at dommeren skal påse at straffesagen på betryggende vis foreligger oplyst for retten, således at domstolen kan træffe den materielt set korrekte afgørelse. Dette må også antages at gælde, hvis sagen sluttet forligsmæssigt, og beskyttelsen mod materielt set urigtige afgørelser må formentlig gå videre og udelukke vedtagelsen af straf, herunder bødestraf til fordel for det offentlige, i et forlig i en privat straffesag, i hvert fald bortset fra retsforlig⁹⁹.

Med henvisning til ovenstående dom udtaler Krag Jespersen¹⁰⁰ generelt, at *”det er vanskeligt at fastholde, at alle processuelle spørgsmål vedrørende private straffesager skal følge retsplejelovens 3. bog og ikke delvis 4. bog”*.

Højesteret fastholder dog tilsyneladende den opfattelse, at medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der taler imod at følge parternes enighed om at *frafalde* et privat straffekrav under en ankesag, så følges parternes påstande også for så vidt angår spørgsmålet om straf, jf. U.1999.963 H.

Af dommen, der er særdeles kortfattet gengivet i ugeskriftet, fremgår det at A, som i landsretten bl.a. var idømt 40 dagbøder á 500 kr. og betaling af 150.000 kr. i tortgodtgørelse, for overtrædelse af STRFL § 267, under anke til Højesteret påstod frifindelse for den idømte bødestraf, mens der vedrørende godtgørelsen for tort blev indgået forlig. Højesteret udtaler om denne påstand, at *”da de indstævnte har tilsluttet sig denne påstand, og da der ikke foreligger særlige omstændigheder, som taler herimod, tager Højesteret påstanden til følge”*. A slap således, efter aftale med indstævnte, for at betale de 20.000 kr. i dagbøder til statskassen.

---

⁹⁹ Hurwitz: Strafferetspleje, 3. udg., s. 247, note 18.

¹⁰⁰ Krag Jespersen: Proceskumulation 1970, s. 255.

- **Udvidet adgang til materiel retsledelse ?**

I forlængelse af diskussionen om forhandlings- og dispositionsmaksimens anvendelsesområde i private straffesager, kan det overvejes om den uvildige og upartiske aktør i retssagen, dommeren, kan pålægges særlige opgaver i disse sager, f.eks. en skærpet forpligtelse til at få sagen oplyst.

Det er i den forbindelse hævdet af Hurwitz¹⁰¹, at domstolenes officialvirksomhed i forbindelse med sagens oplysning vil være mere påkrævet i private straffesager end i den ordinære civilproces.

Der kan herfor muligvis findes lighedspunkter med den rolle dommeren antoges at have i de private politisager fra før retsplejelovens ikrafttrædelse. I disse sager antoges dommeren at udøve en betydelig materiel retsledelse¹⁰².

I den almindelige civilproces gælder reglen i RPL § 339, stk. 4, hvorefter en selvmøder i en sag der behandles ved byret, af retten vejledes om, hvad han bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetagelse af sine interesser under denne.

Denne vejledningspligt kan næppe antages at have et snævrere anvendelsesområde i private straffesager end i den ordinære civilproces, og vægtige argumenter taler for at udvide dommerens vejledningspligt i disse sager.

Til eksempel kan anføres diskussionen om, hvorvidt dommeren ex officio skal påse om påtaleforældelse er indtrådt¹⁰³.

Ifølge Hurwitz¹⁰⁴ må det antages at være tvivlsomt, hvorvidt retten ex officio bør påse eventuel påtaleforældelse i private straffesager.

I dag må det dog antagelig kunne lægges til grund, at domstolene er berettiget til, uden anbringende herom er fremsat, at påse den særlig korte påtalefrist i private straffesager.

Til støtte for denne antagelse kan henvises til kommentaren i U.1985B.255, der henviser til dommen U. 1985.522 H. Af kommentaren fremgår det, at Højesteret fandt, at retten kunne have anvendt en særlig forældelsesregel, selv om et anbringende om forældelse ikke var gjort gældende af den sagsøgte under sagen. Sagen var en almindelig civil tvist mellem en borger og dennes bopælskommune om tilbagebetaling af

---

¹⁰¹ Hurwitz: Strafferetspleje, 3. udg., s. 247.

¹⁰² H. Munch-Petersen: Den danske Civilproces i Hovedtræk, 2. afdeling 1908, s. 34 ff.

¹⁰³ Vedrørende påtaleforældelse generelt i private straffesager henvises til redegørelsen for søgsmålsfristerne i afsnit B. 2.

¹⁰⁴ Hurwitz: Strafferetspleje, 3. udg., s. 247, note 19.

kontanthjælp, og idet Højesteret i en sådan ordinær civilprocessuel sag, ex officio finder at kunne anvende en særlig forældelsesregel, vil domstolene antagelig også være berettiget til at gøre det i private straffesager.

- **Forholdet mellem Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 og STRFL § 159 i relation til private straffesager.**

Af konventionspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) kan det udledes, at Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) art. 6, om bl.a. retten til ”en retfærdig rettergang”, skal fortolkes som indeholdende et vist forbud mod selvinkriminering.

Rækkevidden af beskyttelsen mod selvinkriminering er særdeles vanskelig at fastlægge nøjagtigt, og det er uden for denne afhandlings sigte at forsøge herpå. Det kan dog alligevel bemærkes, at der i den juridiske teori findes holdepunkter for at antage, at i hvert fald tiltaltes ret til at forholde sig tavs *i domsforhandlingsfasen*, er omfattet af beskyttelsen¹⁰⁵.

Under domsforhandlingen indeholder STRFL § 159 reglen om, at en tiltalt ikke kan straffes for sin falske forklaring i retten, ligesom det ifølge RPL § 754, jf. § 752 tydeligt skal gøres den sigtede bekendt, at denne ikke har pligt til at udtale sig.

EMRK art. 6 gælder efter sin ordlyd i såvel offentlige som private straffesager, men det antages af Asbjørn Jensen¹⁰⁶, med støtte i den danske bestemmelses ordlyd, at STRFL § 159 ikke beskytter den sagsøgte under en privat straffesag mod at ifalde ansvar for sin falske forklaring i retten, da sagsøgte i en sådan sag ikke er ”sigtet” i bestemmelsens forstand.

Denne antagelse synes umiddelbart vanskelig forenelig med beskyttelsen efter EMRK art. 6, og fortolkningen af STRFL § 159 bør derfor antagelig modificeres, såfremt domstolene på et tidspunkt får lejlighed til at tage et tilsvarende forhold under påkendelse¹⁰⁷, da EMRK jo siden 1992¹⁰⁸ har været inkorporeret i dansk ret.

---

¹⁰⁵ Se f.eks. Langsted: NTfK 1998, s. 321; Kjølbro: EU-ret & Menneskeret 1999, s. 135 og Christoffersen: Juristen 2000, s. 45, hvor opfattelsen dog nuanceres med henvisning til *Murray-sagen* (John Murray mod Storbritannien, dom af 8. februar 1996), idet der s. 55 udtales ”Domstolen har i *John Murray-sagen* fastslået, at beskyttelsen mod selvinkriminering ikke er absolut i den forstand, at det ikke kan få negative konsekvenser at nægte at udtale sig”.

¹⁰⁶ Kommenteret straffelov, speciel del, 7. udg. 2001, s. 123.

¹⁰⁷ Lorenzen i EMRK-kommentar, s. 317 f.

¹⁰⁸ Lov nr. 285 af 29. april 1992.

5. Ankebehandling.

- Anke af domme afsagt af byret.

RPL § 990, der ikke udmærker sig ved sin sproglige enkelhed, indeholder en regel om at når nogen ved en byretsdom, i en sag hvorunder en privat sagsøger i den borgerlige retsplejes former har påtalt en forbrydelse som er undergivet privat påtale, er idømt *fængselsstraf*, kan den domfældte rejse anke i overensstemmelse med de regler som gælder i offentlige sager. Bestemmelsen er fakultativ og afskærer altså ikke domfældte fra på sædvanlig måde at indanke sagen efter den borgerlige retsplejes regler, jf. U.1940.88 H.

RPL § 368 indeholder en regel om, at økonomisk set mindre betydningsfulde sager, in casu mindre end 10.000 kr., ikke kan ankes, medmindre Procesbevillingsnævnet giver sin tilladelse hertil, og der er tale om en principiel sag eller der foreligger andre særlige omstændigheder.

Den begrænsede adgang til anke antages ikke at gælde for private straffesager der i hvert fald af domfældte herfor frit bør kunne ankes, jf. U.1992.646 V.

I nævnte sag, der behandlede efter reglerne i den borgerlige retspleje, var redaktør A efter straffelovens § 267, stk. 1, idømt 15 dagbøder á 200 kr., og desuden dømt til at betale en erstatning på 5.000 kr. Endvidere var nogle af hans udtalelser blevet mortificeret, ligesom han var blevet dømt til at offentliggøre domskonklusionen i sit blad og at betale 1.000 kr. i sagsomkostninger. Denne dom fandtes A at kunne anke med påstand om frifindelse til landsretten uden der forelå særlig tilladelse som nævnt i RPL § 368 fra justitsministeren. [Siden 1995 har Procesbevillingsnævnet haft kompetencen til at meddele anketilladelse efter RPL § 368].

I afgørelsen bemærkes det, at bestemmelsen i retsplejelovens § 368 ikke omtaler sager, hvorunder der er idømt straf eller andre strafferetlige retsfølger, og at det efter forarbejderne til den gennemførte ændring af lovbestemmelsen [i 1990] heller ikke ses at have været overvejet, om eller i hvilket omfang den ved bestemmelsen gennemførte begrænsning af ankeadgangen skulle omfatte også straffesager, der efter § 725, stk. 1, behandles efter reglerne om den borgerlige retspleje.

På denne baggrund og under hensyn til at domme i politisager efter retsplejelovens § 962, stk. 2 frit kan ankes af tiltalte, bl.a. når der er idømt andre offentligretlige følger, herunder mortifikation efter straffelovens § 273, jfr. retsplejelovens § 684, stk. 1, nr. 7,

fandt landsretten det betænkeligt at anlægge en fortolkning af § 368, stk. 1, som indebar at der til appellans anke til frifindelse af den foreliggende dom krævedes tilladelse fra justitsministeren.

- **Anke af domme afsagt af landsretterne i 1. instans.**

RPL § 940 omhandler anke af domme afsagt af landsretterne i 1. instans. Som udgangspunkt kan alene en sags *parter* anke en sag. Begrebet *parterne* forstås i en straffesag, jf. RPL § 729, som anklagemyndigheden og tiltalte, derimod ikke den forurettede¹⁰⁹.

RPL § 727, stk. 3, in fine, må dog antagelig give den forurettede adgang til at anke en sag, der er undergivet privat eller betinget offentlig påtale, og som har været påtalt offentligt i første instans, jf. U.1953.753 H. Sagen drejede sig om en formodet overtrædelse af varemærkelovens straffebestemmelser, som også på dette tidspunkt var undergivet privat påtale. Ved straffesagen, der foregik ved Sø- og Handelsretten, rejste den offentlige anklagemyndighed tiltale for forholdet, men den tiltalte blev af dommerne frifundet for tiltalen, og anklagemyndigheden ønskede herefter ikke at anke sagen. Det ønskede derimod den forurettede, dvs. den som mente sin eneret til varemærkerne krænket. Højesteret admitterede anken og behandlede ankesagen i den borgerlige retsplejes former. Resultatet blev dog det samme som i Sø- og Handelsretten, dvs. frifindelsesdom.

---

¹⁰⁹ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 205.

C. Særlige processuelle bestemmelser, der finder anvendelse ved behandlingen af private straffesager.

1. Muligheden for procesforenkling.

RPL § 727, stk. 1 giver mulighed for en vis procesforenkling, idet det her bestemmes, at såfremt en handling der indeholder en lovovertrædelse som er henvist til privat forfølgning, tillige indeholder en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, kan påtalemyndigheden efter begæring af den private påtaleberettigede forfølge begge lovovertrædelser under ét.

Den forurettede kan således i disse tilfælde overlade hele strafforfølgningen til anklagemyndigheden. I så fald behandles hele straffesagen efter strafferetsplejens regelsæt.

I bestemmelsen er der desuden givet den private påtaleberettigede kompetence til i sådanne tilfælde, på ethvert trin af sagen, at standse den efter begæring begyndte forfølgning.

Bestemmelserne i RPL § 727 indeholder desuden et samspil mellem den private og anklagemyndigheden, som sikrer anklagemyndigheden en udstrakt adgang til at overtage strafforfølgningen, hvis almene hensyn kræver det, jf. stk. 2. Hvorvidt en sådan offentlig interesse er involveret, afgøres suverænt af anklagemyndigheden¹¹⁰. Den private forfølgning må da standses, dog således at den forurettede kan slutte sig til anklagemyndighedens forfølgning, jf. RPL § 727, stk. 3.

Såfremt den private påtaleberettigede måtte ønske at slutte sig til anklagemyndighedens forfølgning i medfør af RPL § 727, stk. 3, indeholder retsplejeloven ikke nærmere bestemmelser om den påtaleberettigedes stilling, bortset fra det negative, at den private ikke kan kræve udsættelse af sagen, og at det ikke påhviler tiltalte eller dennes forsvarer at afgive foreskrevne meddelelser til den private. Efter Hurwitz'¹¹¹ opfattelse må det dog antagelig være meningen, at den påtaleberettigede skal nyde en særlig adgang til at varetage sine interesser, hvorfor hans processuelle stilling må opfattes som analog med biintervenientens

---

¹¹⁰ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 207 f. Se kritisk om den offentlige anklagemyndigheds adgang til at føre sager af "almene hensyn", Torp: Straffelovsbetænkning U2, motiverne alm. del, 1917, s. 44, mens Krabbe: Forhandlingerne på det 16. nordiske Juristmøde, Oslo 1935, s. 196 er positiv overfor muligheden. I dommen U.2001.2149 Ø udtaler landsretten ganske klart, at "I medfør af retsplejelovens § 727, stk. 2, 1 pkt., tilkommer det anklagemyndigheden at vurdere, hvorvidt almene hensyn kræver påtale af lovovertrædelser, der er undergivet privat påtale. Skønnet herover tilkommer således ikke retten".

¹¹¹ Hurwitz: Strafferetspleje, 3. udg., s. 251 f.

stilling i den ordinære civilproces. Heraf følger, at han har krav på at være til stede og tage ordet i retsmøder, dvs. han har mulighed for at bidrage til sagens oplysning. Herudover bør der tilkomme ham ret til at fremsætte bevisbegæring, ret til aktindsigt og til at blive holdt underrettet om sagens udenretslige efterforskning, for så vidt sagens oplysning ikke derved modarbejdes.

De af Hurwitz anførte synspunkter, der forekommer fornuftige og velafbalancerede, findes imidlertid ikke at have støtte i hverken positive lovbestemmelser eller nyere i retspraksis.

Det er herfor særdeles tvivlsomt, om der vil være adgang til at kræve de anførte beføjelser respekteret, såfremt der i en given sag skulle opstå tvist herom.

2. Intertemporale forhold.

Reglerne om den intertemporale strafferet findes i STRFL §§ 3-5.

Det er omtvistet i den juridiske litteratur, om ændringer i påtalereglerne hører under straffelovgivningen og dermed princippet om, at den nyeste lov finder anvendelse, medmindre den fører til et strengere resultat end den ældre lov, eller om sådanne ændringer alene har processuel karakter.

Det antages af Krabbe¹¹², at reglerne om ændring i påtaleformerne fra privat påtale til offentlig påtale, må anses for omfattet af straffelovgivningen, hvorfor det for tiltalte gunstigste resultat må fastholdes.

Waaben derimod er af den opfattelse, at der ikke er holdepunkter for at anse processuelle lovændringer for omfattet af bestemmelserne i STRFL §§ 3-5, men finder, at ændrede påtaleregler kan bevirke en skærpelse af strafansvaret, og at § 3, stk. 1, derfor kan udelukke anvendelsen af den nye lov¹¹³.

Til støtte for den af Waaben anførte opfattelse kan desuden henvises til Hurwitz¹¹⁴, der stiller sig kritisk overfor at betragte påtalebetingelserne som materielle strafbarhedsbetingelser.

Asbjørn Jensen¹¹⁵ afviser tilsyneladende ikke at betragte påtalebetingelserne som materielle strafbarhedsbetingelser, men han medgiver, at det er omtvistet hvorvidt reglerne

---

¹¹² Krabbe: Borgerlig straffelov, 4. udg. 1947, s. 118 f.

¹¹³ Waaben: Alm. del I, s. 86 f.

¹¹⁴ Hurwitz: Den danske kriminalret, Alm. del, 4. udg. 1971, s. 123.

¹¹⁵ Kommenteret straffelov, Alm. del, 7. udg. 2001, s. 110.

om påtale*kompetencen* skal anses som processuelle regler eller som regler vedrørende strafbarheden.

Der er dog næppe grundlag for større principielle betænkeligheder ved at betragte påtalereglerne for omfattet af det processuelle regelsæt og således ikke af de materielle strafbarhedsbetingelser.

Begrundelsen herfor er, at anklagemyndigheden med hjemmel i RPL § 727, stk. 2, altid har adgang til at forfølge en sag, der ellers er undergivet privat påtale, såfremt ”almene hensyn” kræver det.

Da en politisk beslutning om at lade et straffebud, der er undergivet privat påtale, overgå til offentlig påtale, næppe kan tænkes begrundet i andet end ”almene hensyn”, kan dette tages som udtryk for, at betingelsen i RPL § 727, stk. 2, de facto *har* været opfyldt med hensyn til offentlig forfølgning af den pågældende straffebestemmelse.

Gerningsmanden bliver herfor reelt ikke straffet anderledes, end lovgivningen hele tiden har givet mulighed for.

Det bemærkes i den forbindelse, at den særlige forældelsesfrist på 6 måneder ikke gælder i tilfælde, hvor anklagemyndigheden, som følge af at ”almene hensyn” foreligger, vælger at føre sagen.

Den 2-årige forældelsesfrist i STRFL § 93, stk. 1, nr. 1 finder således som udgangspunkt anvendelse, da kun enkelte straffebestemmelser undergivet privat påtale har en strafferamme på mere end 1 års fængsel. Overtrædelse af STRFL § 268 om bagvaskelse kan dog efter bestemmelsen straffes med fængsel i op til 2 år, hvilket betyder, at forældelsesfristen for offentlig påtale er hele 5 år, jf. STRFL § 93, stk. 1, nr. 2, mens den for privat påtale af forholdet stadig er 6 måneder.

D. Retspolitiske overvejelser

Dette afsnit har til formål at redegøre for udvalgte retspolitiske overvejelser, som jeg har fundet det væsentligt at inddrage i denne afhandling.

Indledningsvis redegøres kortfattet for retsstillingen på udvalgte områder af relevans for private straffesager i de øvrige nordiske lande, og herefter diskuteres de danske regler i forhold hertil.

Redegørelsen for de øvrige nordiske landes lovbestemmelser vedrørende private straffesager er i alt væsentligt en gengivelse og sammenskrivning af udvalgte passager i Robberstads rapport til det norske Justis- og Politidepartementet¹¹⁶ ”Kontradiksjon og verdighet”, samt uddrag fra det af Justitsministeriet¹¹⁷ udarbejdede notat af 14. oktober 2003, der er en dansk bearbejdning af førnævnte rapport.

1. Kortfattet redegørelse for retsstillingen på området i de øvrige nordiske lande.

Private straffesager spiller tilsyneladende en væsentlig mere fremtrædende rolle i flere af vore nordiske nabolande, end det er tilfældet i Danmark.

Baggrunden herfor er bl.a., at der i nogle af disse lande er tillagt den ved en forbrydelse forurettede person *partslignende* beføjelser, ikke blot i de sager, der er undergivet almindelig privat påtale, men også i sager der som udgangspunkt er undergivet offentlig påtale.

- **Sverige.**

I Sverige betegnes den som er forurettet ved en forbrydelse, hvad enten denne forbrydelse er undergivet privat eller offentlig påtale, som ”*målsägande*” (den som ejer søgsmålet), jf. ”Rättegångsbalken” (RB) 20:8, stk. 4.

Denne betegnelse tilkendegiver klart, at den forurettede spiller en væsentlig rolle i processen mod gerningsmanden.

Hovedreglen i svensk ret er, at strafbare handlinger er undergivet offentlig påtale, jf. RB 20:3, stk. 1. For en lille gruppe straffelovsovertrædelser er den forurettede dog den

---

¹¹⁶ Robberstad: Kontradiksjon og verdighet 2002.

¹¹⁷ Justitsministeriet: Notat om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og de øvrige nordiske lande, 14. oktober 2003.

primært påtaleberettigede. Dette gælder de såkaldte ”målsägandebrotten”, hvor den forurettede selv kan rejse sagen.

Et eksempel på ”målsägandebrotten” kan være ”förolämpning” (en form for ærekrænkelse), jf. ”Brottsbalken” (BrB) 5:3, jf. 5:5, stk. 1.

Det følger herudover af de enkelte straffebestemmelser i den øvrige lovgivning, hvilke strafbare handlinger, der er undergivet privat påtale.

I Sverige er de private straffesager særskilt reguleret i RB kap. 47, der med ikke mindre end 24 paragraffer detaljeret angiver fremgangsmåden i denne type sager. Til sammenligning består den danske retsplejelovs kap. 88, der har overskriften ”Regler om behandlingen af private straffesager”, alene af 2 paragraffer.

Selv om den offentlige anklagemyndighed i almindelighed har den primære påtaleret, er den forurettede i Sverige tildelt en *generel subsidiær påtaleret*, jf. RB 20:8, stk. 1.

Dette indebærer, at den forurettede på egen hånd kan påtale en overtrædelse, hvis anklagemyndigheden af forskellige årsager beslutter sig for ikke at rejse sagen. Endvidere kan den forurettede overtage strafforfølgingen, hvis påtalemyndigheden trækker en rejst tiltale tilbage, jf. RB 20:9, stk. 2.

RB 20:8, stk. 2, giver også den forurettede ret til at anke afgørelsen, uafhængigt af, om anklagemyndigheden selv vælger at anke afgørelsen. Retten til at anke gælder, selv om den forurettede, som det ellers er muligt, ikke har tilsluttet sig påtalen i første instans.

- **Norge.**

Den norske straffelov (STRL) bestemmer i § 77, at strafbare handlinger er undergivet offentlig påtale, medmindre noget andet er bestemt. Ved ærekrænkelssager kan den forurettede imidlertid anlægge privat straffesag. Endvidere har den forurettede efter den norske ”Straffeprocessloven” (STRPL) § 402 en vis adgang til selvstændigt at rejse sag.

STRPL § 402 bestemmer udtømmende i hvilke situationer, der kan ske privat påtale.

For det første kan det ske i sager, hvor en betingelse for offentlig påtale er, at der foreligger ”allmene hensyn”. Denne gruppe overtrædelser omfatter bl.a. sager, som må antages at have begrænset offentlig interesse, f.eks. ærekrænkelser og krænkelser af privatlivets fred.

For det andet drejer det sig om sager, hvor anklagemyndigheden har besluttet ikke at rejse offentlig påtale eller standse en påbegyndt forfølgning af sagen. Denne gruppe omfatter alle slags sagstyper, og den forurettede har således efter norsk ret en almindelig adgang til subsidiær privat påtale. Hvis anklagemyndigheden frafalder en påtale, kan den forurettede således overtage forfølgningen. Dette gælder dog ikke, hvis anklagemyndigheden først frafalder sagen under domsforhandlingen, medmindre der er tale om ærekrænkelser, hvor den krænkede er givet en stærkere stilling end andre forurettede.

Den forurettede har som hovedregel ikke ret til at anke en straffedom, jf. STRPL § 306. Dog har den, der er udsat for ærekrænkelse, denne mulighed.

Det følger desuden af STRPL § 409, at behandlingen af private straffesager i Norge følger straffeprocessens regler, dog med supplement af særreglerne i STRPL kapitel 28, der netop bærer overskriften ”private straffesager”. Det kan bemærkes at dette kapitel indeholder 24 paragraffer.

- **Finland.**

I Finland betragtes den forurettede reelt som *part* i straffesagen.

Hovedreglen i finsk ret er, at strafbare handlinger er underlagt offentlig påtale, jf. lov om ”Rättegång i brottmål” (BRL) 1:2, 1. Selvom anklagemyndigheden således har den primære påtaleret, er den forurettede i Finland, i lighed med hvad der gælder i Sverige og Norge, tillagt en generel subsidiær påtaleret, jf. BRL 1:14, 1.

Dette indebærer bl.a., at den forurettede på egen hånd kan påtale et forhold, såfremt anklagemyndigheden f.eks. vælger at henlægge sagen.

Den forurettede er desuden i enkelte situationer tillagt den primære påtaleret.

Dette gælder dog kun ved forbrydelser, *som led i tjenesten*, jf. BRL 1:14, 1 og ved *falsk anmeldelse*, jf. BRL 1:14, 2. I Finland har forurettede således ulig de andre nordiske lande, ikke primær påtaleret i forbindelse med ærekrænkelser.

Når den forurettede rejser privat straffesag, reguleres dette af særlige processuelle bestemmelser i BRL kapitel 7 ”Om behandlingen av brottmål där målsäganden ensam för talan”. Kapitlet er opdelt i 23 paragraffer.

BRL 1:14, 3, 2. pkt. giver som i Sverige, forurettede ret til at anke straffesagen, selv om han indtil da ikke selv har deltaget i processen mod den tiltalte.

2. Skal området for private straffesager udvides, indskrænkes eller evt. helt afskaffes ?

Som det fremgår af det ovenfor anførte, er der betragtelige forskelle, de nordiske lande imellem, i relation til behandlingen af private straffesager.

Det er min opfattelse, at Sverige og Finland er de to lande, hvor der i den juridiske litteratur har været størst fokus på de private straffesager, hvilket bl.a. afspejler sig i den grundige og velgennemtænkte regulering, der findes i disse landes lovgivning på området.

I Norge arbejdes der tilsyneladende på at opnå en lignende regulering, mens der i Danmark beklageligvis ikke umiddelbart spores større lyst blandt juridiske forfattere til at beskæftige sig med de privat påtalte straffesager.

Dette kan naturligvis kun beklages, ikke mindst fordi adskillige elementer vedrørende privat påtale kunne være interessante at få undersøgt ud fra danske forhold. De følgende problemstillinger, der naturligvis på ingen måde foregiver at være udtømmende, er alene tænkt som eksemplifikation på områder, der kunne nyde godt af kompetente juridiske forfatters bearbejdning.

- **Adgang til generel subsidiær påtaleret ?**

Det forekommer umiddelbart velbegrundet, når man i Sverige, Norge og Finland har valgt at give den forurettede adgang til at få den sag, hvori han føler sig forurettet, prøvet ved en retlig instans, selv om den offentlige anklagemyndighed ikke mener at sagen bevismæssigt er holdbar.

I de tilfælde, hvor påtale *opgives* f.eks. på grund af bevisets stilling, jf. RPL § 721, stk. 1, nr. 2, vil det antagelig opfattes som en ekstra sikkerhed for den forurettede, at han kan vælge at lade sagen fortsætte uagtet den offentlige anklagemyndigheds stilling til sagen.

En generel subsidiær påtaleret for den forurettede vil formentlig dels finde anvendelse i de tilfælde, hvor anklagemyndighedens bevisvurdering viser sig at være for pessimistisk, dels vil det være medvirkende til at mindske den frygt, som indimellem opstår i befolkningen, for at politi og anklagemyndighed ”dækker” over hinanden. Et eksempel på sidstnævnte kan være den såkaldte ”Løgstør-sag”, hvor et efterfølgende TV-dokumentarprogram i Danmarks Radio, ”*Magtens billeder – Under anklage*”, stillede spørgsmålstejn ved, om der ikke burde have været rejst sigtelse mod nogle

betjente, som muligvis var medvirkende årsag til en ung mands død i forbindelse med en anholdelse.

Diskussionen om indførelsen af en generel subsidiær påtaleret er på ingen måde ny, idet der allerede i slutningen af 18-hundredtallet¹¹⁸ har været forslag om en sådan adgang, der principielt skulle fungere som korrektiv i forbindelse med indførelsen af opportunitetsprincippet i den offentlige anklagemyndighed. Opportunitetsprincippet blev indført, men kontrolfunktionen i form af en subsidiær private påtaleret blev aldrig vedtaget¹¹⁹.

En subsidiær påtaleret kan efter min opfattelse være et fornuftigt værn for borgeren¹²⁰ mod at politi og anklagemyndighed træffer afgørelse om henlæggelse af straffesager ud fra usaglige hensyn, f.eks. derved at personer, der i realiteten burde være strafforfulgt, ikke bliver det.

I et system som det danske, hvor man har valgt at en politisk udpeget person, Justitsministeren, skal være den øverste anklager¹²¹, med beføjelse til helt generelt og principielt uhindret, at blande sig i enhver verserende straffesag, jf. RPL § 98, stk. 3, findes det specielt ønskværdigt, at der var mulighed for at få efterprøvet afgørelser, der kunne være usaglige f.eks. som følge af politiske motiver.

En generel subsidiær påtaleret vil således efter min mening være en principiel ønskværdig kontrolfunktion for borgeren i relation til anklagemyndighedens afgørelser.

Selv om denne kontrolfunktion næppe vil blive anvendt hyppigt i praksis, vil værdien af en generel subsidiær påtaleret ligge præventivt – i selve dens eksistens¹²².

På den anden side må det dog også medgives, at anklagemyndigheden *i praksis* i alt væsentligt er uafhængig af regeringen og at der herfor næppe almindeligvis vil være et presserende behov for en almindelig subsidiær ret til privat påtale.

Fra en praktisk synsvinkel kan man endog have den frygt, at indførelsen af en subsidiær privat påtaleret vil risikere at medføre *dels* et kværunterens paradoks, *dels* en uensartethed i kontrolfunktionen, da de private i reglen ikke vil have praktisk mulighed

---

¹¹⁸ Udkast til Lov om strafferetsplejen 1875, § 40, motiverne, s. 34 ff.; Udkast til Lov om strafferetsplejen 1899, § 36, bemærkningerne, sp. 35.

¹¹⁹ Munch-Petersen: Den Danske Retspleje 1918, s. 62 f.

¹²⁰ Se på linie hermed Hurwitz: Strafferetspleje 2. udg., s. 359 ff.

¹²¹ Se kritisk om Justitsministerens beføjelser efter RPL § 98, stk. 3 i Garde: U.1996B, s. 363, hvor der bl.a. anbefales en afskaffelse af bestemmelsen.

¹²² Hurwitz: Strafferetspleje 2. udg., s. 363 med henvisning til argumentationen i Udkast til Lov om strafferetsplejen 1875, s. 34-37.

for at gennemføre sagerne, fordi de ikke har de beføjelser og ressourcer som politiet og anklagemyndigheden råder over og fordi nogle straffebestemmelser slet ikke har en fysisk eller juridisk person som forurettet.

Endelig kan der med fuld ret argumenteres for, at en generel subsidiær påtaleret vil være principielt uforenelig med opportunitetsprincippet, da opportunitetsprincippet jo netop har som opgave at friholde visse personer fra strafforfølgning¹²³.

En afvejning af argumenterne for og imod indførelsen af en generel subsidiær påtaleret er det naturligvis lovgivningsmagtens opgave at foretage, men det er min personlige opfattelse, at det principielt vil være ønskeligt, at der indføres adgang til at kontrollere anklagemyndighedens skøn i forbindelse med påtaleopgivelser, og at en sådan kontrolfunktion på hensigtsmæssig vis kan opnås ved indførelsen af en subsidiær privat påtaleret.

- **Skal private straffesager føres i strafferetsplejens eller i civilrettens former ?**

Som udgangspunkt mener jeg principielt, at det var ønskeligt, at spørgsmål om pålæggelse af straf blev afgjort i overensstemmelse med de særlige elementer af retssikkerhedsmæssig karakter, der kendetegner strafferetsplejens regelsæt. Straf er og bør efter min opfattelse ikke reduceres til en handelsvare, hvor sagens parter efter forgodtbefindende eksempelvis kan aftale at frafalde et straffekrav mod f.eks. en forøgelse af et evt. erstatningsbeløb.

Toftegaard Nielsen¹²⁴ henviser til et forlig indgået i Østre Landsrets 5. afd., sag nr. 337/90, hvor en privat injuriersag efter landsrettens forslag blev forligt bl.a. ved, at sagsøgeren mod en godtgørelse på 300.000 gav afkald på strafpåstanden. Et sådan eksempel klæder efter min bedste overbevisning ikke de danske domstole, da det vel bør kunne lægges til grund, at lovgivningsmagten netop har bestemt at sanktionere injurier med *straf*. Hvorfor ellers placere bestemmelsen i straffeloven ?

Som der nærmere er redegjort for under afsnit B. 4, om ”de private straffesagers behandling i relation til forhandlings- og dispositionsmaksimen”, er jeg således helt enig med dommer Trolles udtalelse i U.1967B, s. 274, hvor der netop redegøres for de

---

¹²³ Gammeltoft-Hansen: Strafferetspleje I, s. 210, jf. s. 183 ff.

¹²⁴ Toftegaard-Nielsen: Straffesagens gang, s. 27

principielle betænkeligheder ved at behandle spørgsmål om straf alene på grundlag af civilretlige procesregler.

Det kan desuden anføres, at man f.eks. i Norge har valgt at følge straffeprocessens regelsæt ved behandlingen af private straffesager, bl.a. med den begrundelse, at den sagsøgte i en privat straffesag således opnår den beskyttelse det kræves i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Som anført bl.a. i afsnit B. 4, om ”forholdet mellem Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 og STRFL § 159 i relation til private straffesager”, opfylder den danske procesform ikke i alle henseender den krævede beskyttelse af en person, der risikerer at blive idømt straf. Dette problem ville kunne løses ved generelt at behandle private straffesager i overensstemmelse med strafferetsplejens normer.

- **Mere detaljeret lovgivning omkring de private straffesager.**

Som påpeget i forbindelse med redegørelsen for de øvrige nordiske landes lovgivning, i relation til private straffesager, adskiller Danmark sig fra Sverige, Norge og Finland bl.a. ved, at RPL kap. 88, der har overskriften ”Regler om behandlingen af private straffesager”, alene består af 2 paragraffer. I de andre nordiske lande er private straffesager langt mere detaljeret behandlet, og de tilsvarende kapitler i disse lande indeholder som anført ovenfor i størrelsesordenen 23-24 paragraffer.

Det var ønskeligt, om man i Danmark ville afsætte tid og ressourcer til at give reglerne om private straffesager en gennemgribende behandling, således at der i alt fald kommer klare retningslinier for, hvorledes denne type straffesager skal behandles i det danske retssystem. Som fremført ovenfor er jeg af den grundopfattelse, at den sagsøgte i en privat straffesag principielt bør ydes samme retssikkerhedsmæssige garantier som en tiltalt i en offentlig straffesag. En helt generel henvisning til strafferetsplejens regler vil grundet de private straffesagers særegenheder dog næppe være ideel, hvorfor en grundig og detaljeret lovgivning, der tager højde for disse særtræk, vil være at foretrække.

- **Flere eller færre bestemmelser undergivet privat påtale ?**

Det vil efter min mening være fornuftigt at fjerne den private påtale i sager omfattet af straffelovens anvendelsesområde. Det er min indstilling, at en decideret afkriminalisering af disse bestemmelser, evt. i forbindelse med indførelsen af en udvidet adgang til erstatning¹²⁵ vil være en fornuftig løsning, men i fald der fortsat findes samfundsmæssig interesse i at straffe overtrædelse af disse bestemmelser, kan en løsning blive, at disse bestemmelser i stedet undergives *betinget* offentlig påtale.

Begrundelsen for at foreslå betinget offentlig påtale er *dels*, at det alt andet lige anses for mere stigmatiserende at blive fundet skyldig i overtrædelse af straffeloven, end det er tilfældet ved speciallovsovertrædelser, hvilket efter min opfattelse nødvendiggør, at der i forhold til den dømte iagttages de samme retssikkerhedsmæssige garantier, som det er tilfældet ved offentligt påtalte forbrydelser, *dels* at man ved at følge straffeprocessens efterforskningsbeføjelser vil give mulighed for egentlig politimæssig efterforskning også i denne type sager.

Det kan bemærkes, at spørgsmålet om behandling af private straffesager blev diskuteret i Retsplejerådets betænkning 1436/2004, i relation til indførelsen af en særlig småsagsproces.

I betænkningen¹²⁶ anfører rådets flertal, at private straffesager, som følge af disses særlige karakter bør være undtaget fra småsagsprocessen. Mindretallets dissens begrundes bl.a. med, at den af flertallet foreslåede løsning bygger på et mere eller mindre tilsløret ønske om, at forurettede i private straffesager ikke skal have *access to justice*. Jeg kan tilslutte mig mindretallets opfattelse ud fra den betragtning, at det er paradoksalt, at man opretholder *straf*, der kun bør anvendes når der er en samfundsmæssig interesse involveret, i disse sager, når man hverken hos politi, anklagemyndighed eller domstolene således i realiteten ønsker at afsætte ressourcer til behandlingen heraf.

---

¹²⁵ Frosell: Juristen 1998, s. 395.

¹²⁶ Betænkning 1436/2004, s. 448 f.

- **Adgang for den forurettede til at anke i offentlig påtalte sager.**

I overensstemmelse med hvad der gælder i Sverige og Finland, er det min opfattelse, at det bør overvejes, at indføre mulighed for, at den forurettede kan anke en dom i en offentlig påtalt sag.

Med tilsvarende begrundelse, som i relation til indførelse af en generel subsidiær påtaleret, vil indrømmelse af ankeadgang for den forurettede efter min opfattelse kunne fungere som et fornuftigt korrektiv til anklagemyndighedens arbejde.

E. Konklusion.

I dette afsluttende afsnit vil jeg forsøge kort at sammenfatte en række af de problemstillinger, som er fremført i denne afhandling.

På baggrund af overvejelserne vedrørende fællestrækkene for de bestemmelser, der er undergivet privat påtale i afsnit A. 4, mener jeg, at der almindeligvis med fordel kan sondres mellem på den ene side bestemmelser undergivet privat påtale i straffeloven, og på den anden side sådanne bestemmelser i speciallovgivningen.

Kendetegnende for den første gruppe er, at der almindeligvis er tale om bestemmelser som i sanktionsmæssig sammenhæng er af mindre betydning, dvs. i hovedreglen mindre bøder, og at egentlig politimæssig efterforskning som oftest er af begrænset nødvendighed.

Udenfor straffelovens anvendelsesområde, navnlig for så vidt angår straffebestemmelserne, der tager sigte på at beskytte immaterielrettigheder, har de bestemmelser, der er undergivet privat påtale, det fællestræk, at gerningsmanden almindeligvis frembyder sig selv, og at det sjældent er straffen, men derimod erstatning for krænkelse af den pågældende rettighed, der er det centrale aspekt i sagen.

Vedrørende behandlingen af de private straffesager kan det i relation til *efterforskningsfasen* sammenfattes således, at egentlig politimæssig medvirken til efterforskningen af straffebud undergivet privat påtale formentlig ikke finder sted i Danmark. Hermed ikke sagt, at muligheden for sådan assistance er principielt udelukket, men blot at der i praksis ikke har været eksempler herpå.

Det må i relation til diskussionen i afsnit B. 2, om hvorvidt der kan opstilles *specielle krav til stævningen* i private straffesager kort konkluderes, at dette næppe er tilfældet.

I afsnit B. 3 behandles bl.a. spørgsmålet om *editionspligt*. I den forbindelse må det formentlig lægges til grund, at Højesteret på blot 2 år har ændret opfattelse i denne type sager, således at U.1995.670 HK kendetegner retstilstanden på området i dag, dvs. at der i kommende sager formodentlig ikke vil blive pålagt en sagsøgt i en privat straffesag, at fremlægge muligt selvinkriminerende materiale.

På baggrund af diskussionen under afsnit B. 4, om *domsforhandlingsfasen*, er det min opfattelse at retsplejelovens udgangspunkt, som det er formuleret i § 989 om at straffesager, der påtales af private behandles efter reglerne om den borgerlige retspleje, antagelig må modificeres under hensyn til straffeprocessens grundtræk, når sagens genstand er straf påtalt af en privat.

I forbindelse hermed kan det formentlig lægges til grund, at domstolene er berettiget til, uden anbringende herom er fremsat, at påse den særlig korte påtalefrist i private straffesager.

Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt den sagsøgte i en privat straffesag kan straffes for falsk forklaring i retten, jf. STRFL § 159, er det min opfattelse, at den hidtidige fortolkning af denne bestemmelse antagelig bør modificeres under hensyn til EMRK art. 6.

I relation til redegørelsen for forurettedes mulighed for at tilslutte sig den offentlige strafforfølgning, må det lægges til grund, at det er særdeles tvivlsomt, om en sådan tilslutning til straffekravet, i realiteten, giver den forurettede en særlig adgang til at varetage sine interesser. Hurwitz' synspunkter herom, som de nærmere er refereret i afsnittet, findes således ikke at være udtryk for gældende ret.

Mine retspolitiske betragtninger i afsnit D kan kort sammenfattes således, *at* jeg principielt er tilhænger af en generel subsidiær påtaleret for forurettede, *at* det er min opfattelse, at der i forbindelse med behandlingen af private straffesager bør arbejdes i overensstemmelse med strafferetsplejens grundprincipper om bl.a. objektivitet og materiel sandhed, *at* bestemmelserne om private straffesager i Danmark efter min opfattelse med fordel kunne undergives en mere detaljeret regulering, *at* adgangen til privat påtale af straffelovsovertrædelser bør afskaffes, helst i form af en afkriminalisering af området, men ellers således at f.eks. freds- og ærekrænkelser fremover undergives betinget offentlig påtale, og endelig, *at* der bør indføres mulighed for at den forurettede kan anke dommen i en offentlig påtalt sag, uagtet anklagemyndigheden ikke finder dette opportunt.

Litteraturfortegnelse (1).

Litteratur henvist til i afhandlingen.

Bøger

- Aagesen, A & Nellesmann, I: *Bornemann samlede skrifter*, bind IV, *Forelæsninger over den danske Criminalrets specielle Deel*, 1864.
- Gammeltoft-Hansen, Hans: *Strafferetspleje I-III*, Bind I, 1997, II 1989 og III 1996.
- Germer, Peter: *Statsforfatningsret*, 3. udg. 2001.
- Goos, Carl: *Den danske strafferets almindelige Del*, Første afsnit, 1878.
- Gomard, Bernhard: *Civilprocessen*, 5. udg. 2000.
- Henricson, Ib: *Politiret*, 2. udg. 1999.
- Hurwitz, Stephan: *Den danske kriminalret, Alm. del*, 4. udg. 1971.
- Hurwitz, Stephan: *Den danske strafferetspleje*, 2. udg. 1949.
- Hurwitz, Stephan: *Den danske strafferetspleje*, 3. udg. 1959.
- Jespersen, Halfdan Krag: *Proceskumulation* 1970.
- Krabbe, Oluf H.: *Borgerlig straffelov af 15. april 1930*, 4. udgave 1947.
- Krabbe, Oluf H.: *Forhandlingerne på det sekstende nordiske Juristmøde*, Oslo 1935;
Fabritius & sønners boktrykkeri.
- Lindencrone, Lars & Erik Werlauff: *Dansk Retspleje*, 2. udg. 2000.
- Munch-Petersen, H: *Den danske Civilproces i Hovedtræk*, 2. afdeling 1908.
- Munch-Petersen, H: *Den Danske Retspleje*, 5. del 1918.
- Nielsen, Gorm Toftegaard: *Straffesagens gang*, 2. udg. 2001.
- Robberstad, Anne: *Kontradiksjon og verdighet*, Justis- og politidepartementet i Norge, 2002.
- Smith, Eva: *Straffepoces*, 5. udg. 2003.
- Waaben, Knud: *Strafferettens almindelige del I*, 4. udg. 1997.

Artikler.

Christoffersen, Jonas: *Selvinkriminering – Menneskerettighedsdomstolens praksis*,
Juristen 2000, s. 45 ff.

Fogde, Thorkild og Rasmus Møller Madsen: *Bevissikring ved krænkelse af immaterialrettigheder mv.*, Juristen 2001, s. 329 ff.

Frosell, Bertil: *Private straffesager – et processuelt smertensbarn*, Juristen 1998, s. 390 ff.

Trolle, Jørgen: ”*Kommentarer til danske Højesteretsdomme afsagt i tiden januar-juni 1967*”,
Ugeskrift for Retsvæsen 1967B, s. 274 ff.

Garde, Peter: *Den øverste anklagemyndighed*, Ugeskrift for Retsvæsen 1996B, s. 363 ff.

Langsted, Lars Bo: *Selvinkriminering og oplysningspligter*, Nordisk Tidsskrift for
Kriminalvidenskab 1998, s. 308 ff.

Kjølbros, Jon Fridrik: *Om selvinkriminering og strafsanktionerede oplysningspligter*,
EU-ret & Menneskeret 1999, s. 131 ff.

Kommenterede love.

Gomard, Bernhard, m.fl.: *Kommenteret retsplejelov I-III*, 6. udg. 2000.

Greve, Vagn, m.fl.: *Kommenteret straffelov, almindelig del*, 7. udgave 2001.

Greve, Vagn, m.fl.: *Kommenteret straffelov, speciel del*, 7. udgave 2001.

Lorenzen, Peer, m.fl.: *Den Europæiske Menneskeretskonvention, med kommentarer (art 1-10)*,
2. udg. 2003

Betænkninger.

Torp: *Straffelovsbetænkning U2, motiverne alm. del*, 1917.

Betænkning 622/1971 om efterforskning i straffesager, m.v.

Betænkning 698/1973 om behandling af borgerlige sager.

Betænkning 1039/1985 om tvangsindgreb udenfor strafferetsplejen

Betænkning 1099/1987 om strafferammer og prøveløsladelse

Betænkning 1385/2000 om bevissikring ved krænkelse af immaterialrettigheder m.v.

Betænkning 1436/2004 om reform af den civile retspleje III. Adgang til domstolene.

Andre danske lovforarbejder.

Love og anordninger samt andre offentlige kundgørelser, Danmarks lovgivning vedkommende for Aaret 1863.

Udkast til Lov om strafferetsplejen, 1875. Udarbejdet af den ved allerhøjeste Reskript af 28.

Februar 1868 nedsatte Proceskommission, 1875.

Udkast til Lov om strafferetsplejen, 1899. Udarbejdet af den ved allerhøjeste Reskript af 11. maj 1892 nedsatte Proceskommission, 1899.

Folketingstidende 1960-61, Tillæg A.

Folketingstidende 1977-78, Tillæg A, Bind II.

Folketingstidende 1984-85, Tillæg A, Bind II.

Folketingstidende 1988-89, Tillæg A, Bind II.

Notat om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og de øvrige nordiske lande, Justitsministeriet 14. oktober 2003

Afgørelser

U.1940.88 H

U.1953.753 H

U.1967.482 H

U.1974.775 Byretsdom

U.1982.244 Ø

U.1985.522 H

U.1992.646 V

U.1993.169 HK

U.1995.670 HK

U.1998.946 SH

Utrykt Vestre Landsrets dom af 11. februar 1999.

U.1999.963 H

U.2001.2149 Ø

U.2002.1065 VLK

FM 2003.117 VLK: Vestre Landsrets kendelse af 4. februar 2003.

EMD Case of Vasileva v. Denmark, afsagt d. 25. september 2003.

EMD Case of Murray v. United Kingdom, afsagt d. 8. februar 1996.

Litteraturliste (2).

Øvrig litteratur ikke direkte henvist til i afhandlingen.

Bøger

Brienen and Hoegen: *Victims of crime*, 2000. Kan findes på hjemmesiden:

(<http://www.victimology.nl/onlpub/Brienenhoegen/BH.html>)

Gomard, Bernhard: *Adhæsiionsproces*, 1969.

Nielsen, Beth Grothe (red.): *Kriminalitetens ofre og straffesystemet*, 2000.

Nielsen, Beth Grothe og Annika Snare: *Viktimologi, om forbrydelsens ofre: teori og praksis*, 1998.

Pedersen, Jan: *Skatte- og afgiftsstrafferet*, 2. udg. 2001.

Artikler

Ahsan, Mohammed og Søren Skibsted: *Menneskerettighedskonventioners retskildemæssige status i dansk ret*, *Juristen* 2002, s. 92 ff.

Christie, Nils: *Konflikt som eiendom*, *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 1977, s. 113 ff.

Garde, Jens og Michael Hansen Jensen: *Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis – et tungtvejende element eller en ubetinget bindende retskilde*?, *Juristen* 2002, s. 76 ff.

Jørgensen, Michael: *Straffeprocessens ideologi*, *Juristen* 2000, s. 142 ff.

Nielsen, Gorm Toftegaard: *Ærekrænkelser – behandles de groveste seriøst af myndighederne?*, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1994, nr. 1, s. 99 ff.

Nielsen, Gorm Toftegaard: *Menneskerettighederne – politik i juridisk forklædning?*, *Tidsskriftet Politica*, 2004, nr. 1, s. 23 ff.

Denne afhandling har til formål at gøre opmærksom på og behandle udvalgte problemstillinger vedrørende private straffesager.

Indledningsvis redegøres for hvilke straffebestemmelser, der er undergivet privat påtale, ligesom det forsøges at fremhæve nogle fællestræk mellem disse bestemmelser.

Dernæst følges i grove træk den private straffesags forløb, fra indledning af efterforskning af det muligt strafbare forhold, over iværksættelse af søgsmålet, tilvejebringelse af procesmaterialet, domsforhandlingsfasen og endelig evt. ankebehandling.

I forbindelse hermed behandles kortfattet nogle særlige problemer, der opstår mellem de private straffesagers behandling i Danmark og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, særligt dennes art. 6.

Afhandlingen afrundes med et afsnit om retspolitiske overvejelser primært i relation til behandlingen af private straffesager. I dette afsnit henvises som sammenligningsgrundlag til lovgivningen på området i de øvrige nordiske lande.

The aim of this dissertation is to bring to attention and discussion selected problems regarding privately prosecuted criminal cases.

Initially the criminal conducts, which are privately prosecuted, will be reviewed and an attempt to accentuate some features of the general character of these statutory provisions will be made.

Subsequently the process in privately prosecuted criminal cases will be generally described from the initiation of investigation of the possible criminal conduct, to the admissibility of the prosecution, assembling the material for the trial, the court hearing and finally, possibly, the appeal.

In relation to this, various special problems regarding the conflict between privately prosecuted criminal cases in Denmark and The European Convention on Human Rights, especially art. 6 of this convention will be discussed.

The dissertation will be concluded with a chapter on political thoughts, primarily in relation to the proceedings of privately prosecuted criminal cases. In this final chapter, as a standard of reference, legislation in the other Nordic countries will be used.